
Sort arbejde i Danmark 2021: Omfang, karakteristika og tabt skatteprovenu

Af Peer Ebbesen Skov og Frederik Blæhr Raagaard

Sort arbejde i Danmark 2021: Omfang, karakteristika og tabt skatteprovenu

Published by:

© The ROCKWOOL Foundation Research Unit

Address:

The ROCKWOOL Foundation Research Unit

Ny Kongensgade 6

1472 Copenhagen, Denmark

Telephone +45 33 34 48 00

E-mail: kontakt@rff.dk

en.rockwoolfonden.dk/research/

October 2025

**Sort arbejde i Danmark 2021:
Omfang, karakteristika og tabt skatteprovenu¹**

Af Peer Ebbesen Skov og Frederik Blæhr Raagaard

ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed
København, 2025

¹ Vi takker ROCKWOOL Fonden for finansiering af dette arbejde. Vi retter også en stor tak til Søren Pedersen, Claus Larsen, Camilla Hvidtfeldt, Jacob Arendt, Jesper Kühl og Jan Rose Skaksen for værdifulde kommentarer og forslag, til Jacob Søgaard for hjælp med opsætning af skattesimuleringsmodellen, samt til Lise Lam Hansen og Kristian Stamp Hedeager for deres store bidrag til dataindsamlingen. Alle eventuelle fejl og mangler er udelukkende vores egne.

1. Introduktion

Sort arbejde udgør en trussel mod statens indtægtsgrundlag, skaber ineffektivitet, da arbejdet skal foregå i det skjulte, og forvrider økonomien, idet de lavere omkostninger ved sort arbejde fører til en uhensigtsmæssig allokering af ressourcer. Samtidig øges uligheden blandt skatteyderne, da personer med samme indkomst betaler forskellig skat afhængig af hvor stor en andel af deres indkomst, der er sort. Da sort indkomst per definition holdes skjult for myndighederne, kan omfanget ikke aflæses direkte i offentlige statistikker. Til trods for denne udfordring har Finansministeriet tidligere opereret med måltal² for omfanget af sort arbejde (Finansministeriet, 2013; Skatteministeriet 2018), og tidligere skattereformer har også peget på forventede effekter for niveauet af sort arbejde. For eksempel blev der i Forårspakke 2.0 og BoligJob-ordningen lagt vægt på at reducere sort arbejde som en del af bredere skattetiltag (Regeringen, 2009; Finansministeriet, 2013). Disse tiltag understreger yderligere behovet for pålidelige og regelmæssige opgørelser af omfanget af sort arbejde, da det er vanskeligt at vurdere nødvendige politiske tiltag samt effekten af implementerede indsatser uden pålidelige estimater.

Den mest anerkendte metode til at identificere generelt skattesnyd er såkaldte skattekontrolstudier, hvor skattemyndighederne foretager stikprøvekontroller af selvangivelser (se fx Kleven et al., 2011; Slemrod, 2007). Disse studier har givet værdifuld indsigt i omfanget af skatteunddragelse, men som påpeget af De Økonomiske Råd (2011) er det usandsynligt, at de præcist fanger omfanget af sort arbejde. Sort arbejde er en del mængde af skattesnyd og defineres som produktive, lovlige økonomiske aktiviteter, der burde beskattes, men som unddrages beskatning, fordi køber og sælger aftaler ikke at informere skattevæsenet om transaktionen (Hvidtfeldt et al., 2010). Da sådanne aktiviteter ofte ikke efterlader et papirspor, er det svært for skattekontrolstudier at fange omfanget af sort arbejde, hvilket skaber et behov for alternative dataindsamlingsmetoder til at belyse det reelle omfang. Dette er også anerkendt af Skatteministeriet, som i egne rapporter har fremhævet, at sort arbejde i praksis ikke opfanges i de repræsentative stikprøvekontroller blandt borgere (SKAT 2008, Skatteministeriet, 2018). Det understreger behovet for alternative dataindsamlingsmetoder, herunder spørgeskemadata, til at belyse sort arbejdes omfang.

Dette studie udvider ROCKWOOL Fondens spørgeskematidsserie om danskernes udbud af sort arbejde med en ny undersøgelse fra 2021, der inkluderer ca. 16.500 respondenter. Et ofte

² Sort arbejde var en delmængde af måltallene omkring personlig indkomst.

fremført kritikpunkt ved spørgeskemadata om sort arbejde omhandler ikke nødvendigvis behovet for informationen, men snarere troværdigheden af respondenternes besvarelser.

For at imødegå denne bekymring er dataene ligesom i tidligere år blevet indsamlet som anonyme³ besvarelser af Danmarks Statistik, en institution, der nyder stor tillid blandt danskerne i forhold til databehandling og fortrolighed (Danmarks Statistik, 2018). Denne anonymitet og tillid vurderes at øge sandsynligheden for ærlige svar. Derudover viser tidligere studier fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, at sort arbejde i Danmark opfattes som mere acceptabelt end andre former for skattesnyd, hvilket yderligere kan styrke respondenternes villighed til at rapportere deres deltagelse (Hansen et al., 2019).

Selv med disse foranstaltninger for at sikre høj troværdighed i besvarelserne, er det dog vigtigt at være opmærksom på, at omfanget af sort arbejde baseret på denne type dataindsamling sandsynligvis vil være et underkantsestimater.

Dette studie søger at udvide vores forståelse af sort arbejde i Danmark ved at stille følgende centrale spørgsmål: *Hvad er det samlede omfang af sort arbejde i Danmark i 2021?* Vi svarer på dette spørgsmål i tre trin. Først, i tråd med tidligere ROCKWOOL-udgivelser, beregner vi deltagelsesfrekvensen og finder, at cirka 20 % af danskerne i alderen 18-74, eller hver femte, arbejdede sort i 2021. Dette niveau er stort set uændret, når vi sammenligner med de seneste 10 år. Ser vi dog tilbage til 2008, hvor den nuværende spørgsmålsformulering blev indført, observeres der en svagt faldende tendens i deltagelsen i sort arbejde. Kigger vi alene på sort arbejde, der betales kontant, finder vi, at ca. 7 % af danskerne modtager betaling i kontanter for sort arbejde – et niveau, der har været bemærkelsesværdigt stabilt siden 2008.

Dernæst kombinerer vi beregningerne af danskernes samlede sorte kontantindkomst med et nyt spørgsmål om, hvordan denne indkomst anvendes. I 2021 var danskernes samlede sorte kontantindkomst på ca. 13,25 milliarder kr., hvoraf 10,5 milliarder kr. blev brugt på varer og tjenester, mens resten primært gik til opsparing.⁴ På det formelle marked, har tidligere studier vist, at husholdninger med begrænset økonomisk råderum har en højere marginal forbrugstilbøjelighed (Kreiner et al., 2019). Vi finder samme mønster, nemlig at

³ Efter Datatilsynets terminologi er der ikke tale om fuldstændig anonymisering, men om pseudonymisering, hvor personhenførbare oplysninger er erstattet med koder. Dette betyder, at Danmarks Statistik i princippet kan tilbageføre oplysningerne, men for forskere er data kun tilgængelige i pseudonymiseret form. Se Datatilsynet: Pseudonymisering og anonymisering <https://www.datatilsynet.dk/regler-og-vejledning/behandlingssikkerhed/katalog-over-foranstaltninger/pseudonymisering-og-anonymisering>.

⁴ Alle beløb er opregnet til 2025-priser ved hjælp af Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks.

likviditetsbegrænsede individer har en tendens til at forbruge en større andel af deres sorte indkomst.

Endelig estimerer vi det tabte skatteprovenu som følge af sort arbejde ved at kombinere tilgangen fra De Økonomiske Råd (2011) med skattesimuleringsmodellen udviklet af Søgaard (2022), udvidet med et modul for sort arbejde. Vi foretager to beregninger af det tabte skatteprovenu. Den første metode, som er inspireret af skattemyndighedernes tilgang i konkrete sager om skatteunddragelse og tager udgangspunkt i den rapporterede sorte indkomst, estimerer det tabte årlige skatteprovenu til ca. 13,65 mia. kr., hvoraf ca. 5,65 mia. kr. stammer fra kontant betalt sort arbejde mens resten primært kommer fra sorte vennetjenester. Denne tilgang fokuserer direkte på de faktiske skatteunddragelser ved sort arbejde. Den anden metode estimerer skatteprovenuet, der ville være blevet opkrævet, hvis det sorte arbejde i stedet var blevet udført på det formelle marked til en tilsvarende hvid løn, hvilket giver et skøn på ca. 39,43 mia. kr. hvoraf ca. 16,18 mia. kr. stammer fra kontant betalt sort arbejde.

Ved at anvende begge metoder får vi to komplementære estimater: det ene viser skatteprovenutabet, hvis skattemyndighederne i samme omfang som vores data kunne dokumentere og beskatte den rapporterede sorte indkomst, mens det andet viser den skatteindtægt, der ville være opkrævet, hvis arbejdet i stedet var blevet udført på det formelle marked til tilsvarende priser. Tilsammen giver disse tilgange en mere nuanceret forståelse af sort arbejdes konsekvenser for de offentlige finanser.

Resten af artiklen er struktureret som følger: Afsnit 2 beskriver dataindsamlingen med fokus på besvarelsesprocent, frafaldsanalyse og en sammenligning af de demografiske karakteristika i undersøgelsen med den generelle befolkning. Afsnit 3 præsenterer deltagelsesfrekvensen i sort arbejde på tværs af regioner i Danmark, illustreret med et kort over den geografiske variation. Afsnit 4 går i dybden med beregningerne af den sorte indkomst, herunder estimater af livstidsindkomster for personer, der deltager i sort arbejde. Afsnit 5 analyserer, hvordan den sorte indkomst anvendes, med særlig vægt på sammenhængen mellem likviditet og forbrug. Afsnit 6 præsenterer beregningerne for det tabte skatteprovenu ved sort arbejde. Afsnit 7 er konklusion.

2. Dataindsamling og frafaldsanalyse

Dataindsamlingen for dette studie blev gennemført af Danmarks Statistik i efteråret 2021 på vegne af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed. Respondenterne blev udvalgt ved en simpel tilfældig stikprøve af ca. 50.000 danskere i aldersgruppen 18-74 år baseret på CPR-registeret. Undersøgelsen indsamlede data om sort arbejde fra ca. 16.500 respondenter, der blev kontaktet via telefon efter først at have modtaget information om undersøgelsen gennem deres digitale postkasse (eBoks) for at sikre en høj besvarelsesprocent.

Tabel 1 sammenligner de demografiske karakteristika for deltagerne med den oprindelige stikprøve af inviterede personer. I kolonne (1) præsenteres gennemsnit for undersøgelsens respondenter, mens kolonne (2) viser gennemsnit for den tilfældigt udtrukne stikprøve, der blev inviteret til undersøgelsen.⁵ Kolonne (3) præsenterer p-værdien for test af forskelle mellem de to grupper. Tabellen er opdelt i kategorier som Demografi, Geografi, Uddannelse, Stillingsbetegnelse og ækvivaleret disponibel indkomst⁶ for at give et detaljeret overblik over forskellene.

[Tabel 1: Demografiske karakteristika for respondenter og stikprøve, 2021. Procent.]

Resultaterne viser, at deltagerne i undersøgelsen i højere grad er personer af dansk oprindelse og personer i de ældre aldersgrupper. For eksempel er 92,6 % af deltagerne af dansk oprindelse sammenlignet med 84,5 % i den inviterede stikprøve. Derudover er 33,4 % af deltagerne mellem 60-74 år, hvilket er markant højere end deres andel i blandt de inviterede på 23,8 %. Disse skævheder er statistisk signifikante og fremhæver, at undersøgelsen er overrepræsenteret af ældre og etnisk danske deltagere.

Forskelle i socioøkonomiske forhold er også fremtrædende. Personer med højere uddannelser og indkomster er overrepræsenterede, mens personer med grundskole som højeste uddannelsesniveau og personer med lavere ækvivaleret disponible indkomster underrepræsenteret. For eksempel udgør personer med en ækvivaleret disponibel indkomst på under 200.000 kr. 26,0 % af deltagerne mod 37,3 % af populationen.

Disse skævheder, kombineret med overrepræsentation af personer med højere uddannelser og indkomster, afspejler mønstre, der også er fundet i tidligere undersøgelser, herunder

⁵ Når vi sammenligner den tilfældigt udtrukne stikprøve med hele den danske befolkning (18-74 år), finder vi ingen forskelle. Det tyder på, at skævhederne ikke skyldes udtrækket, men opstår i selve deltagelsen.

⁶ Se definition her: <https://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/Times/Personindkomst/AEKVIVADISP-13>

Hvidberg, Kreiner og Stantcheva (2023). Disse studier har vist, hvordan socioøkonomiske forhold påvirker sandsynligheden for at deltage i spørgeskemaundersøgelser.

For at afhjælpe denne skævhed anvendes vægte, der tager højde for centrale demografiske og socioøkonomiske faktorer som bl.a. køn, alder, uddannelse, herkomst og familietype.

Vægtene er opgjort af Danmarks Statistik i forbindelse med dataindsamlingen og udformet således, at de summerer til den samlede danske befolkning. Dette gør det muligt at aggregere enhver variabel til makroniveau ved brug af følgende formel:

$$Makroniveau = \sum_{i=1}^{16.394} vægt_i \cdot y_i$$

For eksempel kan den samlede sorte kontantindkomst i Danmark i 2021 beregnes ved at gange de individuelle sorte kontantindkomster y_i med hver respondents vægt $vægt_i$. Ved at summere værdierne for alle 16.394 respondenter opnås en estimering af den samlede sorte kontantindkomst i Danmark for 2021.

Som i tidligere undersøgelser fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed om sort arbejde er undersøgelsesdata blevet koblet med administrative registerdata ved hjælp af det danske CPR-nummer. Denne kobling, håndteret af Danmarks Statistik, gør det muligt at forbinde respondenternes oplysninger med detaljerede data om deres socioøkonomiske og demografiske forhold.

Det skal bemærkes, at de økonomiske oplysninger i spørgeskemaet er givet i årets priser, og at alle beløb i rapporten derfor er opregnet til 2025-priser, medmindre andet er angivet.

2.1 Spørgsmål om sort arbejde

Da sort arbejde er ulovligt, kan respondenter være tilbageholdende med at indrømme deres deltagelse. Forskning viser, at denne tilbageholdenhed ofte skyldes bekymringer om anonymitet eller frygt for negative konsekvenser (Tourangeau og Yan, 2007).

Data blev pseudoanonymiseret i overensstemmelse med Danmarks Statistiks retningslinjer for datasikkerhed⁷, hvilket blev understreget ved hver kontakt, herunder i den første skriftlige kommunikation og under telefoninterviewene, for at øge respondenternes tryghed og dermed ærlighed i deres besvarelser. Pseudoanonymisering indebærer, at forskerne ikke har adgang til

⁷ Se <https://www.dst.dk/da/OmDS/strategi-og-kvalitet/datasikkerhed-i-danmarks-statistik>

oplysninger, der kan identificere den enkelte respondent, og at resultater kun må afreporteres på en måde, der forhindrer identifikation.

Før dataindsamlingen blev iværksat, gennemgik alle interviewere et to-timers træningsforløb med fokus på at sikre en ensartet forståelse og formidling af definitionen af sort arbejde. Formålet med træningen var at sikre, at interviewerne fuldt ud forstod definitionen af sort arbejde, som omfatter lovlige, skattepligtige aktiviteter udført uden indberetning til skattevæsenet, og kunne formidle dette klart til respondenterne. Derudover blev der lagt vægt på at sikre sammenlignelighed med tidligere års undersøgelser ved at standardisere spørgsmålsformuleringer og kontakt med respondenterne.

DEFINITION: Sort arbejde defineres som produktive, lovlige aktiviteter, der burde være beskattet, men hvor køber og sælger i fælles forståelse undlader at betale skat og moms. Dette inkluderer både kontante betalinger, naturalier, gentjenester og sort salg:

Kontant betaling: *En håndværker udfører reparationer i et privat hjem og modtager kontanter uden at udstede en faktura eller indberette indkomsten til skattemyndighederne.*

Naturalier: *En elektriker hjælper en landmand med installationer og får betaling i form af landbrugsvarer, såsom en halv gris, uden at denne værdi indberettes til skattemyndighederne.*

Gentjenester: *En maler maler en murers hus, og murerens betaling består i at lægge fliser i malerens indkørsel – uden at nogen af parterne rapporterer det til skattemyndighederne.*

Sort salg: *En keramikkunstner producerer skåle og vaser og sælger direkte fra sit værksted. Kunden betaler kontant og får varerne til en lavere pris end den, der fremgår af prisskiltet, mod at handlen ikke registreres og der ikke udstedes kvittering.*

For at sikre, at respondenterne forstod og korrekt kunne skelne mellem de forskellige former for sort arbejde, blev spørgeskemaet nøje designet til at afspejle denne definition. Der blev stillet specifikke spørgsmål for hver type sort arbejde, hvilket gjorde det muligt for respondenterne at besvare præcist i forhold til den type arbejde, de havde udført.

For eksempel blev sort arbejde mod kontante betalinger undersøgt med spørgsmålet: *"Har du i løbet af de sidste 12 måneder arbejdet sort og fået penge for det?"* For gentjenester blev respondenterne stillet spørgsmålet: *"Har du i løbet af de sidste 12 måneder lavet tjenester eller arbejdet for nogen uden at få penge for det, men hvor du til gengæld fik eller forventer at få en gentjeneste?"*

Denne opdeling i spørgeskemaet gjorde det muligt for respondenterne at besvare med større nøjagtighed, hvad angik de specifikke typer af sort arbejde, de havde deltaget i, og dermed mindske risikoen for misforståelser eller sammenblanding af aktiviteterne.

For respondenter, der svarede ja til at have udført sort arbejde mod kontant betaling, blev der spurgt: *"Var det, du lavede arbejdet for, klar over, det var sort?"* 96% svarede enten "ja" eller "Ja, det var de som regel". Vi føler os derfor trygge ved, at undersøgelsen måler sort arbejde og ikke klassisk skattesnyd, hvor kun den ene part er bevidst om, at indkomsten ikke bliver rapporteret, og den anden part dermed ikke aktivt medvirker til skatteunddragelsen.

Med ca. 16.500 besvarelser er denne undersøgelse den største, ROCKWOOL Fonden har gennemført om danskernes udbud af sort arbejde. Det store datasæt giver væsentlige præcisionsfordele og muliggør analyser af undergrupper. Undersøgelsens svarprocent på ca. 32% er også sammenlignelig med, og måske endda en smule højere end, nyere internationale studier, der anvender danske spørgeskemadata, som *Inequality Aversion Predicts Support for Public and Private Redistribution* med en svarprocent på 23% (Epper et al. 2024) og *Social Positions and Fairness Views on Inequality* med en svarprocent på 19% (Hvidberg, Kreiner and Stantcheva 2023).

3. Deltagelsesfrekvens i sort arbejde

3.1 Betalingsformer i sort arbejde

Som introduceret i afsnit 2.1 blev spørgsmålene om sort arbejde stillet særskilt afhængigt af betalingsformen.

[Figur 1: Frekvensen af sort arbejde i 2021 fordelt på type. Procent.]

Figur 1 viser fordelingen af betalingsformer for sort arbejde, hvor gentjenester er den mest udbredte type og udføres af ca. 11,8 % af danskerne. Kontant betaling, udført af 7 %, er den næstmest udbredte form. Betaling i naturalier ses sjældnere og udføres af 2,2 %, mens sort salg udføres af ca. 5,3 %. Respondenterne har mulighed for at svare ja til flere typer af sort arbejde, hvilket betyder, at nogle kan have udført sort arbejde under forskellige betalingsformer. Den samlede deltagelsesfrekvens i 2021 ligger på 20 % af danskerne.

3.2 Historisk udvikling og sammenligning over tid

Figur 2 viser deltagelsesfrekvensen i sort arbejde i Danmark fra 2008 til 2021, baseret på ROCKWOOL Fondens løbende undersøgelser. I 2021 udførte ca. 20 % af danskerne en eller flere former for sort arbejde, mens 7 % arbejde sort mod kontant betaling. Den samlede deltagelsesfrekvens på omkring 20 % har været næsten konstant over de seneste ti år, med en faldende tendens mellem 2008-2012. Frekvensen for kontant betalt sort arbejde har ligget stabilt mellem 7 og 9 % gennem hele perioden.

[Figur 2: Frekvensen af sort arbejde 2008–2021. Procent.]

Flere politiske tiltag er blevet indført siden 2008 med det formål at reducere omfanget af sort arbejde. Eksempler herpå inkluderer Forårspakke 2.0, som indeholdt en reduktion i den øverste marginalsat, og indførslen af den oprindelige BoligJob-ordning, der tilbød skattefradrag for udvalgte håndværks- og serviceydelser.⁸ I 2011 blev der tilføjet en strafbestemmelse i momsloven, som gør det ulovligt for erhvervsdrivende at købe ydelser, hvis køberen er bevidst om, at sælgeren ikke indberetter moms. I 2012 blev et krav om digital betaling pålagt for transaktioner over 10.000 kr., hvilket senere blev reduceret til 8.000 kr., for at sikre sporbarhed i større transaktioner.

Trods disse tiltag er der dog ikke observeret markante ændringer i deltagelsesfrekvensen for kontant betalt sort arbejde.

Figuren alene kan naturligvis ikke afgøre effekten af de politiske tiltag på sort arbejde, da vi uden en kontrafaktisk analyse ikke ved, hvad deltagelsesfrekvensen ville have været i fravær af disse reformer. Derudover viser figuren alene den observerede deltagelsesfrekvens; hvis reaktionerne sker ved, at respondenter justerer længden af deres sorte arbejdsuge, vil dette således ikke fremgå af figuren. Leth-Petersen og Skovs (2021) undersøgelse af 2010-skattereformen viste ingen markant effekt på udbuddet af sort arbejde, og De Økonomiske Råds (2011, kapitel 5) tidligere evaluering af hjemmeserviceordningen fandt ligeledes begrænset indflydelse på privatpersoners deltagelse i sort arbejde. Historisk har danskernes sorte arbejde altså vist sig temmelig robust mod forskellige politiske indsatser på området.

⁸ BoligJob-ordningen har siden indførslen i 2011 gennemgået flere ændringer i både omfang og indhold, herunder midlertidige udvidelser og efterfølgende begrænsninger af de ydelser, der var fradragsberettigede.

3.3 Demografiske forskelle i deltagelse

Tabel 2 præsenterer forskelle i deltagelsesfrekvensen i sort arbejde på tværs af befolkningsgrupper, baseret på køn, alder, indkomst og beskæftigelse. Disse demografiske karakteristika giver indblik i, hvilke grupper der i særlig grad deltager på det sorte arbejdsmarked. Den høje deltagelsesfrekvens blandt mænd (ca. 25 % mod kvindernes ca. 15 %) er i overensstemmelse med tidligere undersøgelser foretaget af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, der også viser en overvægt af mænd på det sorte arbejdsmarked. Desuden viser analyserne, at de yngre aldersgrupper deltager betydeligt mere i sort arbejde end de ældre, hvilket også stemmer overens med tidligere resultater (se fx Bentsen et al., 2018).

[Tabel 2: Deltagelse i sort arbejde efter demografiske karakteristika, 2021. Procent.]

For indkomstniveauer ses en umiddelbar tendens til, at deltagelsesfrekvensen i sort arbejde er højere blandt lavindkomstgrupper og lavere blandt højindkomstgrupper. De Økonomiske Råd (2011) har dog tidligere vist, at disse forskelle i høj grad afspejler, at lavindkomstgrupper ofte er yngre og har andre demografiske karakteristika, som også er forbundet med en højere deltagelsesfrekvens. Faktisk finder De Økonomiske Råd, at når der kontrolleres for andre socioøkonomiske faktorer, er forskellen i sort arbejde på tværs af indkomstgrupper ikke signifikant.

Også stillingsstatus hænger tæt sammen med deltagelse i sort arbejde. Selvstændige og lønmodtagere deltager mest, mens personer uden for arbejdsstyrken og pensionister deltager mindst. Det indikerer, at en aktiv tilknytning til det formelle arbejdsmarked generelt øger sandsynligheden for at tage sort arbejde – med studerende som en undtagelse.

Endelig fremgår det, at visse erhvervsgrupper, særligt ansatte inden for bygge- og anlægssektoren, har en markant højere deltagelsesfrekvens. Næsten hver anden ansat i denne sektor har udført sort arbejde inden for det seneste år. Til sammenligning er deltagelsesfrekvensen betydeligt lavere i finans- og forsikringssektoren, hvor kun 9,9 % deltager.

Karakteristikaene for udbuddet af sort arbejde i 2021 afspejler i høj grad de mønstre, der tidligere er dokumenteret i ROCKWOOL Fondens undersøgelser. Mænd, yngre aldersgrupper og bestemte erhvervssektorer som bygge- og anlægsbranchen dominerer stadig det sorte arbejdsmarked. Det samme gør personer med aktiv tilknytning til arbejdsmarkedet.

3.4 Geografisk variation (Det sorte danmarkskort)

Ved at kortlægge sort arbejde geografisk opdaterer denne analyse *Det sorte danmarkskort* med de nyeste data, jf. Skov et al. (2015), der præsenterede den første analyse af geografiske forskelle i sort arbejde. Figur 3–5 er baseret på data fra 2020 og 2021 og viser den gennemsnitlige frekvens af sort arbejde på henholdsvis bopælskommune- og landsdelsniveau, både samlet og fordelt på betalingsformer. Indsamlingerne for 2020 og 2021 er slået sammen for at øge den statistiske præcision.

[Figur 3: Sort deltagelsesfrekvens i 2020–2021 fordelt på kommuner og landsdele. Procent.]

Figur 3 viser frekvensen af alt sort arbejde fordelt på henholdsvis kommuner (Panel A) og landsdele (Panel B). Kortet er opbygget som et *heatmap*, hvor farveintensiteten angiver deltagelsesfrekvensen for sort arbejde: hvid repræsenterer de laveste frekvenser, mens mørkere nuancer af blå angiver stigende frekvenser. På kommune-kortet i Panel A ses en tendens til højere deltagelsesfrekvens i Midt- og Vestjylland samt på dele af Syd- og Vestsjælland, Møn og Bornholm, mens de større byområder generelt har lavere frekvenser. Denne tendens bliver endnu tydeligere, når data aggregeres til landsdelsniveau i Panel B, hvor forskellene mellem landsdele træder klarere frem. Da hver landsdel består af flere kommuner, ses de allerhøjeste deltagelsesfrekvenser ikke i Panel B.

[Figur 4: Sort arbejde i 2020–2021 efter befolkningstæthed. Procent.]

Som illustreret i Figur 3 er der forskelle i gennemsnitlig deltagelsesfrekvens i sort arbejde på tværs af kommuner. Disse forskelle fremgår også af Figur 4, hvor kommunerne er rangeret fra laveste til højeste deltagelsesfrekvens. De to kommuner med højeste frekvens er Vesthimmerlands og Lemvig med henholdsvis 34,26 % og 30,7 %, mens de laveste frekvenser ses i Herlev og Greve med henholdsvis 6,2 % og 7,4 %.

Figuren viser, at landsgennemsnittet på 20 % ligger inden for konfidensgrænserne for langt de fleste kommuner, hvilket indikerer, at forskellene ofte ikke er statistisk signifikante⁹. Som forventet er usikkerheden større i mindre kommuner med færre respondenter, mens større kommuner giver større statistisk sikkerhed.

⁹ For alt sort arbejde tester 76 ud af 98 kommuner ens med landsgennemsnittet, 11 kommuner højere og 11 kommuner lavere. For kontant betalt tester 89 ud af 98 kommuner ens med landsgennemsnittet, 4 tester lavere og 5 tester højere.

I Figur 4 er kommunerne farvekodet efter befolkningstæthed og opdelt i tre lige store kategorier for at belyse forskelle mellem land og by¹⁰. Grå repræsenterer landkommuner (f.eks. Lemvig), lyseblå angiver letbefolkede områder (f.eks. Vordingborg), og mørkeblå markerer tætbefolkede bykommuner (f.eks. København). Figuren illustrerer et tydeligt mønster, hvor deltagelsesfrekvensen i sort arbejde generelt er højere i landkommuner og letbefolkede områder, mens den er lavere i tætbefolkede bykommuner.

[Figur 5: Sort arbejde i 2020–2021 efter befolkningstæthed og type. Procent.]

I Figur 5 opdeles resultaterne yderligere efter betalingstyper. Panel A viser kontant betalt sort arbejde, mens Panel B viser sort arbejde mod gentjenester. For begge typer sort arbejde ses en klar koncentration af lave deltagelsesfrekvenser i bykommunerne, hvilket fremgår af de mørkere farver til venstre i begge figurer. Data indikerer således, at både kontant betalt sort arbejde og sort arbejde mod gentjenester er mindre udbredt i bykommuner sammenlignet med andre områder.

3.4.1 Langsigtede geografiske mønstre i sort arbejde (2008-2021)

For at opnå større geografisk detalje og statistisk præcision kombineres der i Figur 6 data fra 2008 til 2021, hvilket muliggør en mere detaljeret og robust kortlægning af sort arbejde på kommuneniveau. Denne opdatering bygger videre på den tidligere analyse (Skov et al., 2015). Ved at integrere data over en længere periode præsenterer vi et mere stabilt billede af de regionale mønstre i sort arbejde, men dette indebærer samtidig, at eventuelle strukturelle ændringer over tid udjævnes.

[Figur 6: Sort deltagelsesfrekvens på kommuneniveau, 2008–2021. Procent.]

Figur 6 præsenterer frekvensen af sort arbejde baseret på de samlede data fra 2008 og frem. Kortet viser et overordnet mønster, der i store træk ligner det fra 2020-2021 (jf. Figur 3, Panel A), hvor især Vest- og Nordjylland har højere deltagelsesfrekvenser, mens de større byområder ligger lavere. I Figur 6 er de mørkeste kommuner dog en smule mere spredt ud over Jylland og Fyn sammenlignet med Figur 3, hvilket blandt andet kan skyldes, at frekvensintervallerne er anderledes. Denne forskel i skala påvirker kortets visuelle udtryk. Overordnet stemmer mønsteret dog med tidligere fund i Skov et al. (2015), hvor sort arbejde

¹⁰ Befolkningstæthed er målt ved brug af statistikbankens tabel BY3. Målet for befolkningstæthed er lavet på baggrund af indbyggere pr. kvadratkilometer i kommunen. Landområder er defineret som den tredjedel af kommuner med lavest befolkningstæthed (under 74 indbyggere pr. kvadratkilometer), letbefolkede er den midterste tredjedel (mellem 74 og 193 indbyggere pr. kvadratkilometer) og tætbefolkede er den øverste tredjedel (over 193 indbyggere pr. kvadratkilometer).

er mindst udbredt i de største byer som København, Aarhus og Odense og mest udbredt i tyndtbefolkede områder.

Ved at integrere data over en længere periode kan vi derfor med større sikkerhed konkludere, at sort arbejde har været mest udbredt i landkommuner.

[Figur 7: Sort arbejde fordelt på arbejdstype, 2008–2021. Procent.]

Figur 7 belyser forskellene i udbredelsen af forskellige typer sort arbejde på tværs af Danmark. Panel A viser frekvenserne for kontant betalt sort arbejde, hvor den geografiske variation ikke tegner et entydigt mønster. Panel B illustrerer derimod, at udbredelsen af gentjenester varierer betydeligt, med de højeste frekvenser i Vest- og Nordjylland samt dele af Østjylland uden for de største byområder. Det er særligt denne tendens til gentjenester i landkommunerne, der driver de samlede geografiske forskelle i sort arbejde mellem land- og byområder.

4. Beregning af sort indkomst

Dette afsnit fokuserer på at estimere den samlede indkomst fra sort arbejde i Danmark – en beregning, der muliggør en detaljeret kortlægning af, hvordan sort indkomst fordeles på tværs af forskellige befolkningsgrupper og dermed danner et grundlag for videre analyser af økonomisk ulighed, skatteunddragelse og forbrugsmønstre knyttet til sort arbejde. Beregningen baserer sig på en enkel formel, der kombinerer længden på en gennemsnitlig sort arbejdsuge med en gennemsnitlig timeløn. Tilgangen følger tidligere undersøgelser udført af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og De Økonomiske Råd.

I spørgeskemaundersøgelsen spørges der ikke direkte til den samlede sorte indkomst, men gennem specifikke spørgsmål om tidsforbrug og timeløn for de forskellige typer sort arbejde er det muligt at omregne til en årlig indkomst. For kontant betalt sort arbejde angiver respondenterne deres faktiske timeløn, mens de for gentjenester bliver bedt om at vurdere, hvad de ville have fået i timeløn, hvis arbejdet var blevet betalt kontant. Denne information omregnes til en estimeret sort årsindkomst ved hjælp af følgende formel:

$$\text{sort årsindkomst}_i = 52 \cdot \text{timer}_i \cdot \text{timeløn}_i$$

For sort arbejde, der aflønnes med ting, og for sort salg spørges respondenterne derimod til den samlede værdi af det udførte arbejde, hvilket gør, at årsindkomsten kan opgøres direkte uden yderligere omregning. Alle beløb, herunder timeløn og indkomst, er opregnet til 2025-niveau ved brug af forbrugerprisindekset.

[Tabel 3: Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid for sort arbejde, 2021.]

Tabel 3 viser den gennemsnitlige tid, som personer, der har udført sort arbejde i 2021, anvender på aktiviteten. Den gennemsnitlige sorte arbejdsuge blandt disse personer udgør 3 timer og 7 minutter. Sort arbejde betalt kontant fylder mest med 3 timer og 40 minutter, mens sort arbejde aflønnet i form af gentjenester ligger på 2 timer og 33 minutter. For arbejde betalt med ting er den gennemsnitlige arbejdstid 1 time og 59 minutter, og ved sort salg rapporteres 23 minutter. Tallene er betingede på, at den pågældende type sort arbejde er udført, og repræsenterer derfor gennemsnitstiden blandt personer, der har deltaget i netop den aktivitet.¹¹

Vores estimerede sorte arbejdsuge på 3 timer og 7 minutter ligger mellem resultaterne fra de to seneste spørgeskemaundersøgelser gennemført af ROCKWOOL Fonden. Bentsen et al. (2018) fandt på baggrund af 2017-data et gennemsnit på 4 timer og 23 minutter, mens Andersen et al. (2017) rapporterede et lavere gennemsnit på 2 timer og 32 minutter på baggrund af en dataindsamling i 2016. I begge tilfælde er usikkerheden betydelig: konfidensintervallet strækker sig fra 3 timer og 13 minutter til 5 timer og 34 minutter i 2018-opgørelsen og fra 1:59 til 3:03 i 2017-opgørelsen. På trods af forskelle i niveau er mønsteret på tværs af aflønningstyper stabilt. Både i vores data og hos Bentsen et al. (2018) ligger arbejdstiden højest ved kontant aflønning, derefter gentjenester, efterfulgt af betaling med ting og sort salg nederst.

[Tabel 4: Gennemsnitlig timeløn ved sort arbejde, 2021. Kroner.]

Tabel 4 viser den gennemsnitlige timeløn ved sort arbejde i 2021, opdelt på betalingsform og opgjort i 2025-priser. Den gennemsnitlige sorte timeløn på tværs af alle betalingsformer er 340 kr. i timen.¹² Ved kontant aflønning er timelønnen i gennemsnit 239 kr. I 2017 var den gennemsnitlige kontante sorte timeløn 214 kr. (i 2025-priser), hvilket svarer til en real årlig lønstigning på ca. 2,8 % frem mod 2021. For arbejde aflønnet i gentjenester vurderer

¹¹ Den sorte arbejdstid er opgjort som summen af fire typer aktiviteter: kontant aflønnet arbejde, gentjenester, betaling med ting og sort salg. Alle timer er konverteret til et ugebaseret mål. Sort salg er oprindeligt opgjort som årlig tid og er divideret med 52. Individer med manglende angivelser for arbejdstid er sat til 30 minutter for året, svarende til lidt under et minut pr. uge, for at sikre inklusion i gennemsnittet.

Samlede rapporterede arbejdstider over 30 timer pr. uge er toprippet, og timerne er derefter fordelt proportionelt på de fire aktivitetstyper i henhold til individets oprindelige fordeling.

¹² Timeløn ved sort salg og betaling med ting er beregnet som det årlige oplyste beløb divideret med det samlede antal ugentlige timer multipliceret med 52, dvs. $\text{timeløn} = \text{beløb} / (\text{timer} \times 52)$. For observationer med positiv aktivitet, men uden oplysning om timeløn, er lønnen sat til 30 kr. For hver respondent identificeres én samlet sort løn ud fra en hierarkisk prioritering: (1) kontant løn, hvis oplyst, (2) gentjenester, hvis ingen kontant løn, (3) betaling med ting, hvis hverken kontant eller gentjeneste, og (4) sort salg, hvis ingen af de øvrige typer er opgivet. For hver type løn er observationer over 95-percentilen erstattet med værdien af 95-percentilen.

respondenterne, hvad de ville have modtaget i kontant betaling for samme opgave. Den gennemsnitlige timeløn i denne kategori er 219 kr., hvilket placerer den tæt på kontant aflønning og antyder, at respondenterne i nogen grad bruger samme vurderingsskala.

Timelønnen ved sort salg og betaling med ting er opgjort anderledes: I begge tilfælde er værdien af det solgte eller den modtagne genstand divideret med det opgjorte timeforbrug. Det giver en gennemsnitlig timeløn på henholdsvis 1.749 kr. og 188 kr., men resultaterne er mere følsomme over for ekstreme værdier og præcisionsfejl i vurderet værdi og tidsforbrug.

Danskernes gennemsnitlige sorte årsindkomst i 2021 (opgjort i 2025 priser) er på ca. 7.500 kr. Dette gennemsnit dækker over, at de 20 %, der har udført sort arbejde, i gennemsnit tjener ca. 37.800 kr., mens de resterende 80 % naturligvis ikke har nogen sort årsindkomst. Den samlede sorte indkomst i Danmark i 2021 (opgjort i 2025 priser) estimeres til ca. 31 mia. kr.¹³

[Figur 8: Sort indkomst i 2021 fordelt på betalingstype. Kroner.]

Figur 8 viser den gennemsnitlige sorte indkomst fordelt på forskellige betalingsformer for sort arbejde samt et samlet mål for gennemsnittet. Panel A præsenterer gennemsnitsindkomsten for hver type, og vi ser, at gentjenester, selv om de er den mest udbredte form for sort arbejde (jf. figur 1), genererer omtrent samme gennemsnitlige indkomst som kontant betalt sort arbejde. Den samlede gennemsnitlige sorte årsindkomst er vist i søjlen længst til højre i panel A og udgør ca. 7.500 kr. Dette gennemsnit er beregnet på tværs af alle betalingsformer og på tværs af hele den voksne befolkning i alderen 18-74 år og inkluderer dermed både personer, der har udført sort arbejde, og personer, der ikke har.

Panel B i figur 8 belyser den gennemsnitlige indkomst for hver betalingstype, betinget af, at respondenterne har udført den pågældende type sort arbejde. Ser vi udelukkende på de danskere, der har udført sort arbejde, er deres gennemsnitlige sorte årsindkomst ca. 37.800 kr., hvilket fremgår af den højre søjle i panelet. Panel B viser også, at personer, der arbejder sort mod kontant betaling (ca. 45.600 kr.), i gennemsnit tjener mere end dem, der arbejder sort mod gentjenester (ca. 31.000 kr.), hvilket hovedsageligt skyldes forskelle i arbejdstiden. Som det fremgår af tabel 4, er den gennemsnitlige timeløn for kontant betalt sort arbejde ca. 239 kr. mens den er ca. 219 kr. for gentjenester. Tabel 3 viser at der er betydelig mere variation i arbejdstiden mellem de to typer sort arbejde. Gentjenester udføres i gennemsnit 2

¹³ Danskernes samlede sorte årsindkomst beregnes som summen af den estimerede indkomst fra de fire underkategorier: kontant betaling, gentjenester, betaling med ting og sort salg. Den er altså ikke baseret på et gennemsnit af arbejdstid for "Alt sort" i tabel 3 eller den gennemsnitlige "Alt sort"-timeløn i tabel 4.

timer og 33 minutter om ugen, mens kontant betalt sort arbejde gennemsnitligt udgør 3 timer og 40 minutter om ugen. Forskellen i den betingede sorte indkomst mellem disse to typer skyldes altså primært variationer i arbejdstiden snarere end i timelønnen.

[Tabel 5: Gennemsnitlig sort årsindkomst efter demografiske karakteristika, 2021. Kroner]

Tabel 5 viser den gennemsnitlige sorte årsindkomst fordelt på forskellige baggrundskarakteristika og præsenterer både den gennemsnitlige kontant betalte sorte årsindkomst blandt de ca. 7 % af danskerne, der har udført denne type arbejde, samt den samlede sorte årsindkomst blandt de 20 % af befolkningen, der har udført mindst én form for sort arbejde. Tabellen giver dermed indsigt i, hvordan den gennemsnitlige sorte kontantindkomst på ca. 46.000 kr. varierer på tværs af befolkningsgrupper og sammenligner denne med den samlede sorte årsindkomst, ca. 37.800 kr., på tværs af alle typer sort arbejde.

Bemærk, at den betingede sorte kontantindkomst (dvs. gennemsnittet blandt personer, der arbejder sort) generelt er højere end den betingede samlede sorte årsindkomst. Dette skyldes primært, at kontant betalt sort arbejde har en længere ugentlig arbejdstid, som illustreret i tabel 3.

De mest markante forskelle i sorte indkomstniveauer findes mellem køn og brancher. Mænd, der arbejder sort mod kontant betaling, tjener i gennemsnit ca. 50 % mere end kvinder, der arbejder sort mod kontant betaling. Forskellen er både drevet af en højere timeløn og en længere ugentlig arbejdstid. Kønsforskellen er uændret, når alle former for sort arbejde inddrages, hvilket tyder på, at forskellige former for sort arbejde ikke påvirker kønnenes indkomstniveauer forskelligt.

Blandt brancherne er den kontant betalte sorte indkomst særligt høj i bygge- og anlægssektoren, hvor individer med kontant betalt sort arbejde tjener ca. 65.000 kr. årligt i gennemsnit. Den gennemsnitlige sorte årsindkomst i samme sektor – når alle typer sort arbejde medregnes – er næsten lige så høj, hvilket afspejler, at kontant betaling er den dominerende form. I de øvrige brancher er den samlede sorte årsindkomst typisk lavere, når alle typer sort arbejde inkluderes.

4.1 Sort livstidsindkomst

Livstidsindkomst er en central økonomisk indikator, som belyser de samlede indkomstmuligheder, der akkumuleres over et individs livsforløb, og bidrager til analyser af arbejdsmarkedsstrukturer og økonomisk ulighed. Tilgangen har bl.a. været anvendt af De

Økonomiske Råd (*Dansk Økonomi, efterår 2006*), hvor livstidsindkomst blev brugt til at analysere indkomstforskelle efter uddannelsesbaggrund og -længde. Denne metode inspirerede et tidligere studie fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed (Skov, 2014), der anvendte livstidsindkomst til at analysere sort arbejde. Nærværende analyse bygger videre på og opdaterer resultaterne fra dette studie med de nyeste data.

Ved at estimere den sorte livstidsindkomst kan vi tage højde for, at indkomstmuligheder varierer systematisk over livet. I analyser af formel indkomst bruges livstidsindkomst typisk til at belyse forskelle mellem uddannelsesgrupper, fordi en tværsnitsopgørelse kan være misvisende: højtuddannede har fx lavere indkomst end lavtuddannede som 24-årige, men højere indkomst senere i livet. Sort arbejde har på tilsvarende vis en tydelig aldersprofil og en negativ uddannelsesgradient, hvilket gør en livstidsopgørelse relevant. I denne analyse opgøres den sorte livstidsindkomst både for total sort indkomst og for kontant sort indkomst, og vi illustrerer forskellen mellem et individ med tilknytning til det sorte arbejdsmarked gennem hele livet og et individ uden. Derudover opdeles resultaterne på køn.

Resultaterne kan også sættes ind i en fordelingsmæssig ramme. Tidligere analyser (fx De Økonomiske Råd, 2011) har vist, at sort arbejde ikke nødvendigvis øger den vertikale indkomstulighed – *altså forskellen mellem rig og fattig* – fordi gevinsterne fordeles på tværs af indkomstgrupper. Sort arbejde skaber dog skævheder i forhold til horisontal lighed, da personer med samme formelle indkomst kan have meget forskellige samlede indkomster afhængigt af deres deltagelse i sort arbejde. Dermed underminerer sort arbejde både skattebetaling og økonomisk transparens.

Beregningen af livstidsindkomst for sort arbejde tager udgangspunkt i den estimerede årlige sorte indkomst, som beregnes efter metoden beskrevet i afsnit 4. For hver femårige aldersgruppe beregnes den gennemsnitlige indkomst, justeret med den gennemsnitlige deltagelsesfrekvens og forlænget med længden af aldersgruppen. Dette giver den aldersspecifikke gennemsnitlige indkomst over fem år. Den samlede livstidsindkomst opnås ved at summere indkomsten over de 10 aldersgrupper, hvilket giver et gennemsnitligt livstidsestimat for hele befolkningen.

For at opnå sammenlignelighed korrigeres den fremtidige indkomst normalt for to faktorer: diskontering, som reflekterer, at indkomst tidligere i livet har større forbrugsværdi, og reallønsvækst, som indebærer, at fremtidige indkomster generelt stiger og dermed øger købekraften over tid. I tråd med livstidsindkomststudier i De Økonomiske Råds Dansk

Økonomi, efterår 2006 og Skov (2014) antager vi, at diskontering og reallønsvækst udligner hinanden, og beregner derfor livstidsindkomsten uden yderligere korrektioner for disse faktorer.

[Figur 9: Sort livstidsindkomst, 2021]

Figur 9 illustrerer den estimerede sorte livstidsindkomst opdelt på henholdsvis kontant betalt og samlet sort arbejde (Panel A) samt efter køn (Panel B). Den gennemsnitlige sorte livstidsindkomst for hele befolkningen (uanset om man har arbejdet sort eller ej) er ca. 422.000 kr. over et livsforløb fra 18 til 74 år. Tilsvarende ligger beløbet for kontant betalt sort arbejde lavere, på ca. 173.500 kr. Forskellen skyldes, at færre deltager i kontant betalt sort arbejde end i sort arbejde samlet set (hhv. 7 % og 20 %). Som vist i Tabel 5 er den gennemsnitlige kontante sorte årsindkomst imidlertid betydeligt højere end den gennemsnitlige totale sorte årsindkomst, når man alene ser på personer, der har arbejdet sort. Den totale sorte årsindkomst omfatter her både kontantbetalinger, vennetjenester, naturalier og sort salg.

Panel B af Figur 9 viser forskelle i sort livstidsindkomst mellem mænd og kvinder. Mænd tjener i gennemsnit ca. 648.000 kr. sort gennem livet, mens kvinder gennemsnitligt tjener ca. 209.000 kr. Sort arbejde bidrager dermed med omkring 370.000 kr. mere til mænds samlede livstidsindkomst end til kvinders. Til sammenligning var den formelle gennemsnitlige disponible årsindkomst på tværs af mænd og kvinder 305.000 kr. i 2021 (Danmarks Statistik, 2021).¹⁴ Det betyder, at mænds sorte livsindkomst svarer til omtrent to ekstra års disponible indkomst, mens kvinders svarer til omkring to tredjedele af ét års disponible indkomst. Disse tal er beregnet som ubetingede gennemsnit, hvilket vil sige, at indkomsten er fordelt ud på hele befolkningen – både dem, der har arbejdet sort, og dem, der ikke har.

5. Forbrugsmønstre af sort indkomst

Analysen af sort indkomsts forbrugsmønstre er afgørende for at forstå, hvordan denne uoplyste del af økonomien flyder tilbage i samfundet og påvirker privatforbruget. Omkring 20 % af danskerne har udført sort arbejde og har en gennemsnitlig sorte årsindkomst på ca. 37.800 kr. Ved at kortlægge omfanget af sorte penge i det samlede forbrug belyser vi en

¹⁴ Den disponible indkomst er udtrukket fra statistikbanken tabel indkp201. Disponibel indkomst er beregnet som den gennemsnitlige disponible indkomst i 2021 for alle over 15 år. Forskellen er 267.000 kr. i 2021 og opgjort i 2025 priser er det 305.000 kr.

betydelig pengestrøm, der potentielt også går udenom statens indtægtsgrundlag. Dette afsnit bygger på tidligere forskning fra ROCKWOOL Fonden, herunder (Hvidtfeldt et al., 2010), og på Danmarks Statistiks forbrugsundersøgelser, men retter her et særligt fokus mod forbruget af sort indkomst.

ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed har tidligere undersøgt, hvordan sort indkomst anvendes, blandt andet i analyserne præsenteret i *Danskerne og det sorte arbejde* (Hvidtfeldt et al., 2010), der bygger på data fra 2004-2007. I 2021 er der dog for første gang indsamlet nye og mere detaljerede data om forbrugsmønstre baseret opdaterede spørgeformuleringer. Spørgsmålene om forbrug af sort indkomst blev stillet til de 994 respondenter, der havde arbejdet sort mod kontant betaling, og heraf besvarede 927 respondenter spørgsmålet om forbrugskvoten. Denne høje svarprocent giver et solidt grundlag for en fokuseret analyse af forbruget af sort indkomst i dag.

Spørgsmålet om sort forbrug trækker på standardformuleringer fra danske og internationale forbrugsundersøgelser. Respondenterne blev bedt om at angive, hvor stor en andel af deres sorte indkomst de anvendte på fem kategorier: opsparing, afdrag på lån, dagligt forbrug af varer og tjenester, forbrug af varige goder og andet forbrug.

[Tabel 6: Anvendelse af sort kontantindkomst, 2021. Procent.]

Tabel 6 viser, at 79,3 % af de sorte kontanter anvendes til forbrug, 1,9 % til afbetaling af lån og 18,8 % til opsparing. Forbruget dominerer således anvendelsen af sorte penge, hvor særligt kategorien Dagligt forbrug 46,9 % er iøjnefaldende. Ved at sammenlægge besvarelserne fra de tre sidstnævnte kategorier til en samlet forbrugskvote, opnår vi et overblik over, hvor stor en andel af den sorte indkomst der bruges på forbrug sammenlignet med opsparing og gældsafdrag.¹⁵

Figur 10 viser fordelingen af forbrugskvoter for sort indkomst, dvs. den procentdel af den sorte indkomst, som respondenterne har valgt at anvende på forbrug. Fordelingen er bimodal, med en stor koncentration af respondenter, der angiver en forbrugskvote på 100 %, og en mindre, men tydelig gruppe, der angiver en forbrugskvote på 0 %. Dette mønster viser, at

¹⁵ En tilsvarende fordeling fremgår i *Danskerne og det sorte arbejde* (Hvidtfeldt et al., 2010), figur 10.3, hvor 77 % af den sorte indkomst anvendes til hvidt forbrug, 14 % spares op, og 9 % anvendes til sort forbrug. Sammenlignet hermed viser vores dataindsamling en lidt højere opsparingsandel (18,8 % mod 14 %) og et omtrent tilsvarende samlet forbrugsmønster.

mange danskere enten anvender hele deres sorte indkomst på forbrug eller opsparer hele beløbet.

[Figur 10: Fordeling af forbrugskvote for sort indkomst, 2021. Procent.]

Forbrugsmønstret for sort indkomst i Figur 10 afspejler tidligere resultater om marginal forbrugstilbøjelighed for ekstra indkomster. For eksempel viser Kreiner et al. (2019), at de uventede udbetalinger fra SP-ordningen i 2009 viste lignende markante forskelle i forbrugskvoten. Det kunne altså tyde på, at danskerne betragter sort indkomst som en ekstra indkomstkilde, der anvendes på en måde, som strukturelt minder om deres forbrug af uventede formelle indkomster.

5.1 Likviditet i bankindeståender og sort forbrug

Likviditet er en afgørende faktor for husholdningers forbrugsmønstre, især når det drejer sig om anvendelsen af ekstra indkomst. Ifølge Kreiner et al. (2019) påvirker likviditetsniveauet direkte den marginale forbrugstilbøjelighed, hvilket gør det interessant at undersøge sammenhængen mellem likviditet og hvor stor en del af den sorte indkomst der går til forbrug.

Vi måler likviditet som Kreiner et al. (2019) og Skov (2023) ved at kombinere oplysninger om bankbeholdning og disponibel årsindkomst fra Danmarks Statistiks indkomstregister. Likviditet beregnes som forholdet mellem en persons bankbeholdning ved årets udgang og personens disponible årsindkomst:

$$Likviditet_i = \frac{Bankbeholdning_i}{disponibel\ indkomst_i}$$

En likviditet på 0,08 svarer eksempelvis til én månedsløn, der er sparet op og står på kontoen ved årets afslutning.

[Figur 11: Fordeling af likviditet, 2021. Procent.]

Figur 11 viser fordelingen af likviditet blandt som angiver at have udført sort arbejde, hvor halvdelen har under tre måneders indkomst (0,25) stående på bankkonti. Det gennemsnitlige likviditetsniveau er højere, svarende til omkring seks måneders indkomst (0,5), men dette gennemsnit påvirkes af en højreskæv fordeling, hvor et fåtal af respondenter har særdeles høje bankindeståender i forhold til deres årlige indkomst.

Denne skævhed skyldes bl.a. nogle pensionister, der har lave løbende indkomster, men betydelige opsparinger. Sådanne ekstreme observationer (outliers) kan give en uforholdsmæssig stor vægt i OLS-regressioner. For at reducere denne effekt og sikre et mere balanceret analysemateriale har vi valgt at transformere likviditetsmålet ved at opdele data i percentiler. Dette reducerer påvirkningen af outliers og giver et mere nuanceret grundlag for vores analyser.

[Figur 12: Likviditet og forbrugskvote af sort indkomst, 2021. Procent.]

Figur 12 viser sammenhængen mellem likviditet og forbrugskvoten for sort indkomst. Figuren viser en tydelig tendens: Individer med lav likviditet anvender en større andel af deres sorte indkomst på forbrug sammenlignet med dem, der har højere likviditet. For at illustrere denne sammenhæng har vi valgt to specifikke punkter: Punkt A dækker individer med ingen eller meget begrænset likviditet – svarende til ca. 0 måneders indkomst – og viser en gennemsnitlig forbrugskvote på 86,7 %. Punkt B repræsenterer individer med omkring et halvt års likviditet, som har en markant lavere forbrugskvote på 72,6 %.

Bagvedliggende analyser viser, at en stigning i likviditeten på 1 % i gennemsnit reducerer den sorte forbrugskvote med ca. 0.027 %-point. Denne effekt er ikke stor for individer med meget likviditet, men er betydningsfuld for individer med lav likviditet. Et individ, der ligger i punkt A ville sænke sit forbrug af sort indkomst med ca. 1 % hvis vedkommende fik ca. 2.000 kr. Modsat vil et individ der ligger i punkt B skulle modtage næsten 60.000 kr. for at sænke sin forbrugskvote tilsvarende.

Dette mønster understøtter hypotesen om, at danskerne betragter sort indkomst som en form for marginal indkomst. Særligt blandt likviditetsbegrænsede husholdninger bliver sort indkomst derfor hurtigt omsat til forbrug, hvilket indikerer, at deres økonomiske råderum spiller en central rolle i anvendelsen af denne ekstra indkomst.

5.3 Omfanget af forbrug af sort indkomst

Forbrugsspørgsmålene er i denne undersøgelse stillet til de personer, der har arbejdet sort mod kontant betaling. Denne gruppe tjener samlet set omkring 13,2 mia. kroner årligt i sort kontantindkomst, hvoraf ca. 10,5 mia. kroner går til forbrug, mens de resterende 2,7 mia. kroner går til opsparing eller afdrag på lån. Forbruget dominerer således anvendelsen af sort kontantindkomst.

For at vurdere det samlede forbrug på tværs af alle typer sort arbejde er vi nødt til at ekstrapolere resultaterne til de øvrige betalingsformer. Dette kræver en række antagelser: For gentjenester og for sort arbejde betalt med ting antager vi, at forbrugskvoten er 100 %, da den optjente indkomst anvendes direkte i form af en vare eller en ydelse fra en anden person.¹⁶ For sort salg antager vi, at forbrugskvoten svarer til den, vi observerer for kontant betalt sort arbejde.

Ved at aggregere de justerede forbrugskvoter på tværs af alle typer sort arbejde anslår vi, at ca. 28 mia. kroner af den samlede sorte indkomst på 31,2 mia. kroner går til forbrug. Til sammenligning anslår nationalregnskabet, at det samlede private forbrug i Danmark i 2021, var ca. 1.356 mia. kroner¹⁷. Forbruget på grundlag af indkomst fra sort arbejde svarer dermed til omtrent 2 % af det samlede forbrug i Danmark.

5.3 Tilbageløb til sort eller hvidt forbrug?

Det er ikke uden betydning, hvordan de sorte indkomster anvendes. Hvis forbruget sker i den hvide økonomi, beskattes det i form af moms og afgifter, hvilket delvist begrænser statens tab. Omvendt er provenutabet 100 %, hvis de sorte indkomster anvendes på sort forbrug. For at forstå dette skel mellem hvidt og sort forbrug opdeler vi analysen efter de fire typer af sort arbejde.

Forbrugsmønstre for sort indkomst er tidligere blevet undersøgt af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, hvor det samlede billede på tværs af alle betalingsformer viste, at omkring 90 % af den sorte indkomst anvendes i den formelle økonomi – heraf 77 % til hvidt forbrug og 14 % til opsparing – mens de resterende 10 % går til sort forbrug (Hvidtfeldt et al. 2010, figur 10.3).¹⁸ Disse fordelinger dækker dog hele spektret af sort arbejde. Vi anvender derfor 90/10-fordelingen som skøn for kontant betalt sort arbejde, for sort salg og for sort arbejde betalt med naturalier.

¹⁶ Vi antager i beregningerne en forbrugskvote på 100 % for gentjenester, hvilket er et naturligt udgangspunkt, da hele den økonomiske udveksling foregår uden om det formelle marked. En lavere sats kan dog også være relevant, idet sådanne bytteformer i praksis ofte indebærer en økonomisk besparelse, der giver mulighed for afledt formelt forbrug andre steder i husholdningen. Det faktiske tilbageløb til det formelle marked kan dermed være større end estimeret. Det er dog ikke muligt at afgøre, hvilken alternativ procentsats der ville være mest retvisende.

¹⁷ Ifølge statistikbanken tabel NAN1 var privatforbruget i 2021 1188 mia. kr. opgjort til 2025 priser er 1356 mia. kr.

¹⁸ Vi har gennemgået de underliggende opgørelser og kan bekræfte, at fordelingen mellem hvidt og sort forbrug i Hvidtfeldt et al. (2010) også gælder omtrent uændret for personer, der har modtaget sort betaling i kontanter.

Vores tilgang adskiller sig imidlertid fra Hvidtfeldt et al. (2010) på ét centralt punkt: Hvor de estimerer forbrugets karakter ud fra, hvordan personer vurderer anvendelsen af det økonomiske råderum, de opnår ved at arbejde sort – enten ved kontant betaling eller i form af en gentjeneste – kobler vi forbrugets karakter direkte til betalingsformen.¹⁹ Det giver anledning til én metodisk ændring: For gentjenester antager vi, at forbruget udelukkende finder sted i det sorte marked, fordi udvekslingen netop består i en direkte byttehandel mellem to sorte aktiviteter.

[Tabel 7: Samlet opgørelse af sort forbrug efter betalingstype, 2021]

Tabel 7 opsummerer indkomsterne for de fire forskellige typer af betaling for sort arbejde og opsplitter herefter det afledte forbrug på hhv. hvidt og sort forbrug. Den første række i tabel 7 viser, at danskerne tjente 13,24 mia. kroner for sort kontant betalt arbejde i 2021 og at 79,3 %, altså 10,5 mia. kr. gik til forbrug, heraf var 90 %, altså cirka 9,5 mia. til hvidt forbrug mens de resterende 0,9 mia. kr. var til sort forbrug. Af de i alt 28 mia. kr., der forbruges på baggrund af den samlede sorte indkomst, går størstedelen – ca. 60 % – til sort forbrug. Det skyldes især gentjenester, som udgør knap halvdelen af den samlede sorte indkomst. Da gentjenester pr. definition indebærer forbrug af en sort ydelse, bidrager denne betalingsform i sig selv med et stort sort forbrugsvolumen.

¹⁹ I Hvidtfeldt et al. (2010) blev respondenter, der havde modtaget kontanter eller gentjenester, spurgt om, hvordan de havde anvendt det beløb, de enten havde tjent eller sparet – altså den økonomiske værdi af gevinsten. Spørgsmålet vedrører dermed anvendelsen af det øgede råderum snarere end selve transaktionens karakter. I vores tilgang vurderes forbrugets sort/hvid-karakter direkte ud fra betalingsformen.

6. Tabt skatteprovenu som følge af sort arbejde

Tabt skatteprovenu som følge af sort arbejde er centralt for at forstå konsekvenserne af skatteunddragelse for statens indtægtsgrundlag. Sort arbejde reducerer ikke blot skatte- og momsindtægter, men skaber også skævheder i skattesystemet, idet personer med samme faktiske (sort og formel) lønindkomst ikke beskattes ens. En analyse af skatteprovenutabet giver således en mere nuanceret forståelse af skattegabet²⁰ og de uligheder i skattebetalinger, som sort arbejde medfører.

Sort arbejde er ofte usynligt i klassiske skattegabsmål, der baseres på randomiserede kontrolbesøg og administrative data, jf. *Borgernes efterlevelse af skattereglerne, Indkomståret 2006* (SKAT, 2008). Dette skyldes, at privatpersoners sorte arbejde sjældent efterlader spor i officielle registreringer²¹. Vores analyse adresserer denne udfordring ved at inddrage spørgeskemadata og dermed inkludere skatteprovenutab fra privatpersoners sorte indkomst – en del af økonomien, som ellers er svær at måle. Vi fokuserer udelukkende på individniveau og medregner ikke sort arbejde i virksomhedssammenhænge, medmindre det indirekte opfanges via målinger af privatpersoners aktiviteter.

Det samlede skatteprovenutab estimeres til mellem 13,66 mia. kr. og 39,43 mia. kr., afhængigt af forskningsspørgsmål og metodevalg. For at opnå en mere robust vurdering anvender vi to komplementære beregningsmetoder inspireret af De Økonomiske Råd (2011). ”Skattekontrol”-metoden (SKM) opgør skatteprovenutabet på en måde, der kan sammenlignes med en faktisk skattekontrol, hvor den estimerede sorte indkomst bruges som grundlag for at beregne de manglende skatteindtægter, ca. 13,66 mia. kr. ”Formel markeds”-metoden (FMM) estimerer derimod, hvad skatteprovenuet ville have været, hvis det sorte arbejde var blevet udført i den formelle økonomi med tilsvarende lønniveauer og skatte- samt momssatser, ca. 39,43 mia. kr.

Ved at kombinere disse to tilgange får vi ikke blot indsigt i skatteprovenutabets samlede omfang, men kan også belyse den vertikale skatteulighed: Da analysen er udført på individniveau, kan vi illustrere forskellene mellem personer, der arbejder sort, og personer med tilsvarende formelle indkomster, som betaler fuld skat. Dette giver en vigtig forståelse

²⁰ Skattegabet er forskellen mellem det faktiske skatteprovenu og det potentielle skatteprovenu, der ville være opnået, hvis alle skatteydere havde overholdt reglerne fuldt ud.

²¹ Introduktionen af MobilePay i 2013 kan dog have skabt nye muligheder for betaling og kontrol.

af, hvordan sort arbejde skaber skævheder i det samlede indkomstgrundlag og udfordrer ligebehandlingen i skattesystemet.

6.1 Metode

Beregningen af skatteprovenutabet tager udgangspunkt i den estimerede sorte indkomst fra spørgeskemadata (se afsnit 4) samt individernes indkomst- og skatteoplysninger fra de administrative indkomstregistre. Denne kombination af data sikrer en mere præcis og detaljeret opgørelse af skatteunddragelsen forårsaget af sort arbejde.

Sort arbejde medfører skatteunddragelse både via manglende betaling af indkomstskat og moms. I Danmark er indkomstskatten progressiv og afhænger af den samlede indkomst. Hvor meget der unddrages i skat, afhænger således af udbyderens samlede indkomstniveau og skattesats. Moms er derimod en fast afgift på 25 %, som i princippet lægges til prisen på varer og tjenester. I praksis afhænger momspligten dog af flere forhold – herunder om arbejdet udføres som privatperson eller virksomhed, og om omfanget af aktiviteten når over grænsen for momsregistrering.

Til analysen anvender vi to komplementære metoder: Skattekontrolmetoden (SKM) og formel markedsmetoden (FMM).²² SKM estimerer skatteprovenutabet på baggrund af den beregnede sorte indkomst, som er opgjort ud fra respondenternes svar. For selvstændige beregnes først moms af den sorte indkomst, hvorefter skatten beregnes af det resterende beløb. For lønmodtagere indgår moms ikke i opgørelsen. Hvor SKM baserer sig på den selvrapporterede sorte indkomst og gældende skattesatser, antager FMM, at det sorte arbejde i stedet var udført på det formelle arbejdsmarked til markedspriser og med fuld skatte- og momsbetaling. For begge tilgange gælder det, at skatteberegningerne er foretaget med skatte- og momssatser gældende for 2021, hvorefter alle beløb er opregnet til 2025-priser ved hjælp af Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks.

Begge beregninger bygger på en avanceret skattesimuleringsmodel (Søgaard, 2022), som vi har tilpasset til at simulere individers skattebetalinger før og efter tillæg af deres sorte indkomst. Denne tilgang markerer et brud med den metode, der tidligere er anvendt i ROCKWOOL Fondens analyser, herunder i udgivelsen Bentsen et al. (2018), hvor provenutabet blev estimeret ud fra sort arbejdes andel af den samlede arbejdstid i økonomien.

²² Begge tilgange er inspireret af beregningerne i De Økonomiske Råds rapport *Dansk Økonomi, forår 2011*, særligt boks V.2, s. 359–360.

I denne analyse tager vi i stedet udgangspunkt i individbaserede indkomstoplysninger og skatteforhold. Det gør det muligt (1) at præcisere provenutabet ved at inddrage den enkeltes faktiske marginalskatteprocent fremfor en gennemsnitssats, (2) at basere beregningen på indkomst fremfor alene arbejdstid og (3) at disaggregere resultaterne på tværs af f.eks. køn, alder og branche.

Skattekontrolmetoden (SKM) estimerer skatteprovenutabet i stil med en skattekontrol og bygger på den faktiske sorte indkomst (ca. 31,2 mia. kr.) og individets formelle indkomstoplysninger.

Skattekontrolmetoden estimerer unddraget indkomstskat. Skattesimulatoren er et godt værktøj til den beregning, da den beregner, hvor meget individer skal betale i skat på baggrund af en lang række variable fra de administrative danske forskningsregistre. For at beregne unddraget skat køres simulatoren to gange. Første gang uden den sorte indkomst²³ og anden gang hvor den sorte indkomst er lagt oven i den hvide indkomst. Dernæst kan den faktisk betalte skat trækkes fra den samlede skat, der burde være betalt, for at beregne den unddragne skat.

$$Skatteunddragelse_i^{skm} = Skat(Sort\ indkomst_i + formel\ indkomst_i) - Skat(formel\ indkomst_i) \quad (1)$$

For de respondenter, der er selvstændige, foretager vi en særlig justering. I modsætning til lønmodtagere er selvstændige som udgangspunkt momspligtige, og det sorte arbejde, de udfører, ville derfor under normale omstændigheder også være momspligtigt. For at afspejle denne forskel trækker vi først momsen ud af den sorte indkomst. Dette sker ved at dividere deres rapporterede sorte indkomst med 1,25 (svarende til en moms på 25 %). Forskellen mellem den oprindelige sorte indkomst og den fratrukne værdi udgør et særskilt momsprovenu-tab, som gemmes og medregnes i skatteprovenutabet.

Den resterende del af indkomsten – svarende til den sorte indkomst ekskl. moms – tillægges personens formelle indkomst, hvorefter skattesimulatoren estimerer den manglende indkomstskat, som hvis det sorte arbejde var blevet udført og beskattet korrekt. Dermed kan det samlede provenutab for selvstændige opgøres som summen af den unddragne indkomstskat og den manglende moms.

²³ Denne første runde giver også mulighed for at tjekke om skattesimulatorens beregning af skattebetalingen giver det samme som den faktiske betaling. Afhængig af skattebasen rammer simulatoren indenfor +/- 10 kr. af den faktiske skattebetaling for mellem 95-100% af vores stikprøve.

Formel markedsmetoden (FMM) estimerer skatteprovenutabet under den antagelse, at det sorte arbejde var udført i den formelle økonomi til et tilsvarende lønniveau.²⁴ Beregningen gennemføres i to trin. Først opregnes den sorte indkomst til en tilsvarende hypotetisk markedsindkomst. Den hypotetiske markedsindkomst er defineret som den indkomst, der efterlader udbyderen af sort arbejde med samme disponible indkomst, uanset om arbejdet udføres sort eller hvidt:

$$\text{hypotetisk markeds indkomst}_i^{FMM} = \frac{\text{Sort indkomst}_i}{1 - MTR_i} \quad (2)$$

Ved denne beregning kan der opstå en udfordring om rekursivitet, fordi den marginale skattesats (MTR) selv afhænger af den samlede indkomst – og dermed også af den indkomst, vi forsøger at beregne hvilket gør beregningen rekursiv. For individer uden rekursivitetsproblemet (91% af vores sample) gælder det at:

$$MTR(\text{hvid indkomst}_i) = MTR(\text{hvid indkomst}_i + \text{sort indkomst}_i) \quad (3)$$

For 91 % af individerne er problemet med rekursivitet ikke til stede, og vi kan derfor direkte beregne deres hypotetiske markedsindkomst ud fra ligning (2). For de resterende 9 % betyder tilføjelsen af sort indkomst, at deres marginalsat ændrer sig, eksempelvis fordi de bevæger sig fra bundskat til topskat. For disse individer justerer vi omregningen til markedsindkomst ved at anvende den oprindelige marginalsat (MTR) på den del af den sorte indkomst, der ligger under skattegrænsen, mens vi anvender den højere MTR på den del af indkomsten, der overstiger grænsen.

For eksempel: En person, der ligger 50.000 kr. under topskattegrænsen og tjener 75.000 kr. sort, får de første 50.000 kr. inflateret (dvs. opskrevet) med den lave MTR, mens de resterende 25.000 kr. inflateres med den højere MTR.

Den samlede hypotetiske markedsindkomst fra alt sort arbejde estimeres til 56,03 mia. kr.

Sort arbejde indebærer som udgangspunkt unddragelse af både indkomstskat og moms. FMM beregner de to typer snyd hver for sig. Først beregnes den undtagne moms:

$$\text{Undtaget moms}_i^{FMM} = \text{hypotetisk markeds indkomst}_i^{FMM} \cdot 0.25 \quad (4)$$

²⁴ Vi antager, at de oplyste timelønninger overvejende afspejler nettoindtjening, dvs. uden fradrag for udgifter til fx materialer og transport. Respondenterne bliver i spørgeskemaundersøgelsen bedt om at angive timeløn eksklusiv sådanne udgifter, og hvor der er tvivl, præciseres det, at disse omkostninger ikke skal medregnes. På den baggrund vurderes det, at den angivne sorte indkomst i de fleste tilfælde er sammenlignelig med skattepligtig lønindkomst.

Dernæst kan den unddragne indkomstskat beregnes efter samme princip som i skattekontrolmetoden:

$$\begin{aligned} \text{Unddraget indkomstskat}_i^{FMM} & \\ &= \text{Skat}(\text{hypotetisk markeds indkomst}_i^{FMM} + \text{formel indkomst}_i) \\ &\quad - \text{Skat}(\text{formel indkomst}_i) \end{aligned} \quad (5)$$

Og til sidst lægges den unddragne moms sammen med den unddragne indkomstskat:

$$\text{Skatteunddragelse}_i^{FMM} = \text{Unddraget indkomstskat}_i^{FMM} + \text{Unddraget moms}_i^{FMM} \quad (6)$$

Ved at kombinere de to metoder opnår vi både et direkte estimat af skatteprovenutabet baseret på den faktiske sorte indkomst (skattekontrolmetoden) og en vurdering af de hypotetiske skatteindtægter, hvis arbejdet var blevet udført i den formelle økonomi (formel markedsmetoden). Disse tilgange supplerer hinanden og giver et nuanceret grundlag for at vurdere konsekvenserne af sort arbejde for statens indtægtsgrundlag.

6.2 Resultater

I dette afsnit præsenterer vi resultaterne for de to beregningstilgange – Skattekontrolmetoden (SKM) og Formel Markedsmetoden (FMM) – opdelt efter henholdsvis samlet sort arbejde og kontant betalt sort arbejde. Resultaterne fremgår detaljeret af Tabel 8 og Tabel 9, som viser estimater for sort indkomst, unddraget skat, unddraget moms og unddragelsesrater for henholdsvis hele befolkningen og individer, der arbejder sort.

Tabel 8 præsenterer resultaterne for Skattekontrolmetoden (SKM), som beregner provenutabet baseret på respondenternes rapporterede sorte indkomst og deres faktiske marginalskatteprocenter. Ved SKM estimeres det samlede skatteprovenutab til ca. 13,66 mia. kr., hvoraf 0,45 mia. kr. stammer fra manglende momsbetalinger. Tilsvarende er provenutabet for kontant betalt sort arbejde 5,65 mia. kr., med 0,20 mia. kr. fra unddraget moms. For individer, der har arbejdet sort mod kontant betaling, svarer dette til en gennemsnitlig underbetaling på 19.464 kr., hvilket udgør ca. 10,9 % af deres samlede skattebetaling.

[Tabel 8: Skatteprovenutab ved sort arbejde efter skattekontrolmetoden (SKM), 2021.]

Tabel 8 viser også unddragelsesraterne, som angiver skatteprovenutabet i forhold til den samlede personlige skattebetaling. For hele befolkningen svarer unddragelsesraten til 1,5% for samlet sort arbejde og 0,6% for kontant betalt sort arbejde. For individer, der arbejder sort, ligger unddragelsesraten naturligt højere på henholdsvis 8,1% og 10,9%.

Tabel 9 viser resultaterne fra Formel Markedsmetoden (FMM), som antager, at det sorte arbejde ville være blevet udført i den formelle økonomi til tilsvarende markedspriser inklusive momsbetaling.

Ved denne metode er det samlede skatteprovenutab markant højere og estimeres til 39,43 mia. kr., hvoraf 14,01 mia. kr. udgøres af unddraget moms. For kontant betalt sort arbejde er det tilsvarende provenutab 16,18 mia. kr. med 5,83 mia. kr. fra unddraget moms. Den gennemsnitlige unddragede skat pr. individ, der arbejder sort, er dermed betydeligt større under denne antagelse og udgør 47.795 kr. for samlet sort arbejde og 55.779 kr. for kontant betalt sort arbejde.

[Tabel 9: Skatteprovenutab ved sort arbejde efter formel markedsmetode (FMM), 2021]

Forskellen mellem de to opgørelsesmetoder hænger sammen med at metoderne, besvarer forskellige spørgsmål. SKM estimerer skatteprovenutabet baseret på den sorte indkomst, som respondenterne har oplyst, og deres gældende skattesatser. FMM derimod beregner skatteprovenutabet under antagelsen om, at det sorte arbejde i stedet var blevet udført i den formelle økonomi til tilsvarende markedspriser inklusive moms. De to tilgange er således komplementære og giver et bredere perspektiv på de økonomiske konsekvenser af sort arbejde.

Beregningen af FMM antager, at individernes hvide nettotimeløn er lig den sorte. Tidligere analyser fra De Økonomiske Råd (2011), på baggrund af data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, viser imidlertid, at den sorte timeløn i gennemsnit er 10-20 % lavere end den hvide nettoløn for sammenlignelige faggrupper som tømrere, automekanikere og rengøringsassistenter.

For at tage højde for denne lønforskel har vi i undersøgelsen spurgt deltagerne, hvad deres hvide løn ville have været for det samme arbejde. Når vi anvender denne selvoplyste hvide løn i stedet for den observerede sorte løn, justeres det estimerede skatteprovenutab fra FMM til 32,56 mia. kr. for samlet sort indkomst og 13,68 mia. kr. for kontant betalt sort arbejde.

FMM hviler også på antagelsen om, at alt sort arbejde ville være blevet udført i den formelle økonomi, hvis sort arbejde ikke var en mulighed. For at teste denne antagelse har vi spurgt respondenterne, hvor stor en andel af deres sorte arbejde de tror, ville være blevet udført hvidt. I gennemsnit mener respondenterne, at 31 % af arbejdet ville være blevet udført hvidt.

Den underliggende fordeling viser dog, at 48 % svarer, at ingen af deres sorte arbejdstimer ville være blevet udført, mens de resterende svar fordeler sig jævnt mellem 1 og 100 %.

Når vi tager denne selvrapporterede substitution i betragtning, reduceres skatteprovenutabet fra FMM til 12,89 mia. kr. for samlet sort arbejde og til 6,28 mia. kr. for kontant betalt sort arbejde. Imidlertid påpeger De Økonomiske Råd (2011), at en betydelig del af de resterende sorte arbejdstimer sandsynligvis ville finde anvendelse i andre formelle aktiviteter, selvom arbejdet ikke nødvendigvis ville være blevet udført i præcis samme form.

Disse to justeringer skal derfor ses som robusthedsanalyser af FMM, der illustrerer, hvordan skatteprovenutabet påvirkes af alternative antagelser om lønniveauer og arbejdsudbud.

Tabel 8 og 9 præsenterer også unddragelsesraten for de to beregningstilgange, som illustrerer den procentvise stigning i det samlede skatteprovenu fra personlig indkomst, hvis den sorte indkomst blev indrapporteret og beskattet.

6.3 Skatteprovenutab fordelt på undergrupper ved SKM

Figur 13 viser fordelingen af skatteprovenutabet opgjort ved SKM på tværs af forskellige undergrupper for samlet sort indkomst, panel A, og sort kontant indkomst, panel B. Figuren fremhæver, hvordan omfanget af sort arbejde og tilhørende skatteunddragelse varierer betydeligt mellem demografiske, erhvervsmæssige og stillingsmæssige grupper.

Beregningerne er baseret på SKM, og de lodrette streger i figuren angiver middelværdien for den undtagne skat og den sorte indkomst blandt personer, der arbejder sort. For samlet sort indkomst i panel A er den samlede skatteunddragelse estimeret til 13,66 mia. kr.

[Figur 13: Skatteprovenutab ved sort arbejde efter undergrupper, 2021. Kroner.]

Ser vi på køn, står mænd for den største andel af skatteunddragelsen med et samlet provenutab på 10,50 mia. kr., hvilket langt overstiger kvinders bidrag på 3,16 mia. kr.

Forskellen afspejler både mænds højere deltagelsesrate i sort arbejde og deres gennemsnitligt højere sorte indkomst.

Bygge- og anlægssektoren skiller sig markant ud med den højeste gennemsnitlige sorte indkomst på ca. 65.000 kr. årligt for dem, der arbejder sort. Sektorens deltagelsestilhøjelighed i sort arbejde er 47 %, hvilket er blandt de højeste på tværs af erhvervsgrupper. Når dette skaleres op med størrelsen på gruppen, resulterer det i en samlet skatteunddragelse på 2,47 mia. kr., hvilket gør sektoren til en væsentlig bidragsyder til det samlede skatteprovenutab.

Handel og transportsektoren er den største bidragsyder til skatteprovenutabet med en samlet skatteunddragelse på 2,97 mia. kr. Dette skyldes sektorens store samlede arbejdsstyrke, selvom den gennemsnitlige sorte indkomst for dem, der arbejder sort, er lavere (ca. 42.000 kr. årligt) sammenlignet med bygge- og anlægssektoren. Deltagelsestilbøjeligheden i sort arbejde i denne sektor er 26 %, hvilket er markant lavere end bygge- og anlægssektorens. Det er således den samlede størrelse af arbejdsstyrken, der driver handel og transportsektorens høje bidrag til skatteunddragelsen.

Ser vi på stillingsbetegnelser, viser resultaterne, at selvstændige har den højeste gennemsnitlige sorte indkomst blandt dem, der arbejder sort. Herefter følger studerende og lønmodtagere. Trods den højere gennemsnitlige sorte indkomst blandt studerende sammenlignet med lønmodtagere, betyder forskellene i marginalsattesatser, at det gennemsnitlige provenutab per person i disse to grupper er omtrent lige stort. Lønmodtagerne udgør imidlertid langt den største gruppe målt på antal individer, og derfor bidrager denne gruppe samlet set mest til skatteprovenutabet.

7. Konklusion.

Sort arbejde udgør en vedvarende udfordring i Danmark med betydelige konsekvenser for skatteprovenuet og økonomien generelt. Analysen i dette studie, baseret på spørgeskemadata fra 2021 med ca. 16.500 respondenter, viser, at cirka 20 % af den voksne danske befolkning deltog i sort arbejde i løbet af året. Heraf modtog 7 % af den samlede befolkning betaling i form af kontanter.

De samlede skatteprovenutab som følge af sort arbejde er estimeret til mellem 13,66 mia. kr. og 39,43 mia. kr. Disse to estimater repræsenterer ikke konkurrerende resultater, men illustrerer derimod to forskellige scenarier med hver deres formål. Det lavere skøn, baseret på skattekontrolmetoden (SKM), afspejler det skatteprovenutab, som skattemyndighederne potentielt ville kunne afdække, hvis skattekontrollen var i stand til at identificere sort arbejde i samme omfang, som respondenterne er villige til at rapportere i en anonym undersøgelse. Dette estimat bør imidlertid ikke oversættes direkte til et realiserbart inddrivelsespotentiale, idet sort arbejde i praksis sjældent efterlader elektroniske eller skriftlige spor, som skattemyndighederne kan handle på. Det faktiske potentiale for at inddrive de 13,66 mia. kr. er således langt lavere, selv med en kraftigt intensiveret kontrolindsats.

Det højere skøn, baseret på den formelle markedsmetode (FMM), beskriver et alternativt hypotetisk scenarie, hvor det sorte arbejde i stedet udføres i den formelle økonomi til gældende markedspriser inklusive moms. Formålet med dette scenarie er at illustrere det økonomiske potentiale, hvis det samlede omfang af sort arbejde kunne konverteres til formelt arbejde. Dette tal afspejler derfor ikke et realistisk provenupotentiale under eksisterende rammebetingelser, men giver et øvre estimat af de økonomiske tab som følge af, at en del af økonomien opererer uden for det formelle arbejdsmarked. Det skal understreges, at det ikke er oplagt, hvilken konkret mekanisme eller politiktiltag der ville kunne realisere denne fulde overgang fra sort til formelt arbejde.

Sort arbejde varierer betydeligt mellem sektorer og demografiske grupper. Bygge- og anlægssektoren skiller sig ud med den højeste gennemsnitlige sorte indkomst – ca. 65.000 kr. årligt blandt dem, der arbejder sort. Kombinationen af en høj deltagelsesfrekvens (47 %) og høj indkomst resulterer i et skatteprovenutab på ca. 2,47 mia. kr., beregnet efter skattekontrolmetoden. Et næsten tilsvarende provenutab findes i handel- og transportsektoren (ca. 2,97 mia. kr.), men her er forklaringen en anden. I denne sektor er den gennemsnitlige sorte indkomst blandt dem arbejder sort væsentligt lavere – omkring 40.000 kr. – og deltagelsesfrekvensen er også lavere (26 %). Det samlede provenutab skyldes derfor i høj grad, at sektoren beskæftiger mange personer.

Demografiske mønstre fremhæver yderligere forskelle. Mænd deltager oftere i sort arbejde end kvinder og rapporterer højere gennemsnitlige sorte indkomster. Yngre aldersgrupper, især de 18-29-årige, har en højere deltagelsesrate end ældre grupper. Danskernes samlede sorte kontant indkomst blev i 2021 estimeret til at udgøre 13,24 mia. kr., hvoraf en betydelig andel blev forbrugt på varer og tjenester. Det er dog vigtigt at understrege, at undersøgelsen alene bygger på selvrapporterede oplysninger fra de personer, der deltog i spørgeskemaet. Hvis især personer med omfattende sort arbejde undlader at deltage eller underrapporterer deres aktivitet, vil resultaterne derfor udgøre et underkantsestimater af det reelle omfang af sort arbejde i Danmark.

Ud over de økonomiske konsekvenser har sort arbejde potentielle sociale og fordelingsmæssige effekter. Personer med samme bruttoindkomst kan bidrage forskelligt til skatteprovenuet afhængigt af deres deltagelse i sort arbejde, hvilket kan undergrave lighedsprincipperne i beskatning. Derudover kan sort arbejde lede til en mindre effektiv

ressourceallokering i samfundet, da ressourcer kanaliseres til aktiviteter med lavere produktivitet.

Samlet set giver dette studie en vigtig og detaljeret indsigt i omfanget, mønstrene og de økonomiske konsekvenser af sort arbejde i Danmark.

Referencer

- Andersen, Lars Højsgaard, Kristian Hedeager Bentsen, Camilla Hvidtfeldt, Bent Jensen, Jan Rose Skaksen og Peer Ebbesen Skov. *Danskernes liv med skatter, sort arbejde og gør det selv-arbejde*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2017.
- Bentsen, Kristian Hedeager, Lise Lam Hansen, Bent Jensen, Claus Larsen, og Peer Ebbesen Skov. *Aktiviteter uden for det formelle arbejdsmarked: Sort arbejde, gør det selv-arbejde og deleøkonomi*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2018.
- Danmarks Statistik. *Omdømmeundersøgelse 2018*. København: Danmarks Statistik, 2018. Tilgængelig på <https://www.dst.dk/Site/Dst/SingleFiles/GetArchiveFile.aspx?fi=3052965690&fo=0&ext=for mid>.
- De Økonomiske Råd. *Dansk Økonomi: Efterår 2006*. København: De Økonomiske Råd, 2006. Tilgængelig på <https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-efteraar-2006>.
- De Økonomiske Råd. *Dansk Økonomi: Forår 2011*. København: De Økonomiske Råd, 2011. Tilgængelig på <https://dors.dk/vismandsrapporter/dansk-oekonomi-foraar-2011>.
- Epper, Thomas F., Ernst Fehr, Claus Thustrup Kreiner, Søren Leth-Petersen, Isabel Skak Olufsen, and Peer Ebbesen Skov. "Inequality Aversion Predicts Support for Public and Private Redistribution." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 121, no. 39 (2024).
- Finansministeriet. *På vej mod et stærkere Danmark – Finanslovforslaget 2013*. København: Finansministeriet, 2013.
- Hansen, Lise Lam, Camilla Hvidtfeldt, og Peer Ebbesen Skov. *Danskernes skattemoral og holdning til sort arbejde*. Arbejdspapir nr. 56. København: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, November 2019.
- Hvidberg, Kristoffer B., Claus T. Kreiner, and Stefanie Stantcheva. "Social Positions and Fairness Views on Inequality." *The Review of Economic Studies* 90, no. 6 (2023): 3083–3118.
- Hvidtfeldt, Camilla, Bent Jensen, og Claus Larsen. *Danskerne og det sorte arbejde*. Odense: Syddansk Universitetsforlag, 2010.
- Kleven, Henrik Jacobsen, Martin B. Knudsen, Claus Thustrup Kreiner, Søren Pedersen, and Emmanuel Saez. "Unwilling or Unable to Cheat? Evidence from a Tax Audit Experiment in Denmark." *Econometrica* 79(3) (2011): 651–692.
- Kreiner, Claus Thustrup, David Dreyer Lassen, and Søren Leth-Petersen. "Liquidity Constraint Tightness and Consumer Responses to Fiscal Stimulus Policy." *American Economic Journal: Economic Policy* 11, no. 1 (2019): 351–79.
- Leth-Petersen, Søren, and Peer Ebbesen Skov. "Does the Marginal Tax Rate Affect Activity in the Informal Sector?" *FinanzArchiv* 77, no. 4 (2021): 317–344.
- Regeringen. *Forårspakke 2.0 – Vækst, klima, lavere skat*. København: Statsministeriet, 2009. Tilgængelig på https://www.stm.dk/media/7797/forarspakke_2_0.pdf.

SKAT. *Borgernes efterlevelse af skattereglerne, Indkomståret 2006*. København: SKAT, 2008.

Skatteministeriet. *Skatteøkonomisk Redegørelse 2018*. København: Skatteministeriet, juni 2018. Tilgængelig på www.skm.dk.

Skov, Peer Ebbesen. *Danskernes sorte livsindkomst*. Arbejdspapir nr. 31. Odense: Syddansk Universitetsforlag, Rockwool Fondens Forskningsenhed, 2014.

Skov, Peer Ebbesen. "The Effect of Late Payment Penalties on the Payment Timing of Owed Taxes." *Economics Letters* 229 (2023).

Skov, Peer Ebbesen, Kristian Hedeager Bentsen, og Camilla Hvidtfeldt. *Det sorte danmarkskort: Geografisk variation i danskernes sorte deltagelsesfrekvens*. Arbejdspapir nr. 37. København: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2015.

Slemrod, Joel. "Cheating Ourselves: The Economics of Tax Evasion." *Journal of Economic Perspectives* 21, no. 1 (2007): 25–48.

Søgaard, Jacob. "Identifying Behavioral Responses to Tax Reforms: New Insights and a New Approach." *Journal of Public Economics* 212 (2022).

Tourangeau, Roger, and Ting Yan. "Sensitive Questions in Surveys." *Psychological Bulletin* 133, no. 5 (2007): 859–883.

Sort arbejde i 2021

Peer Ebbesen Skov & Frederik Raagaard

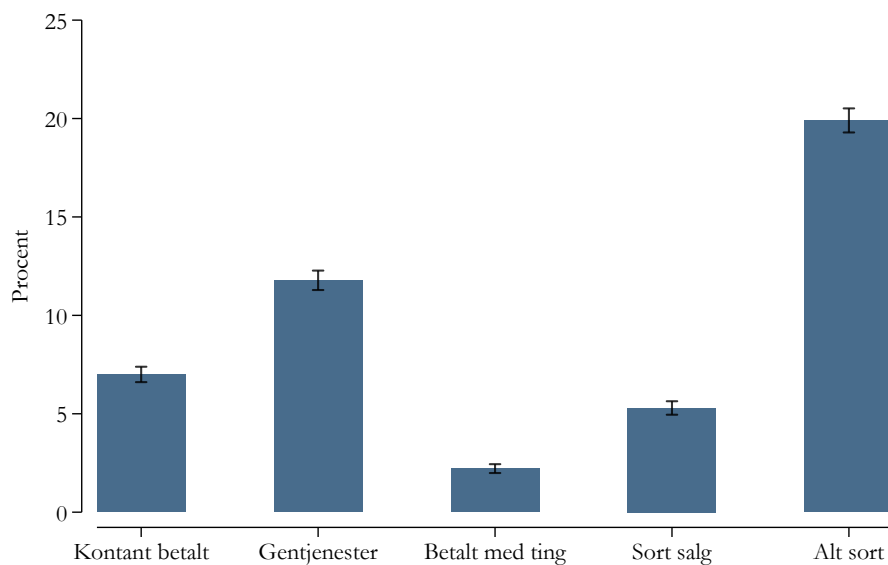
25. september 2025

Indhold

1	Figurer	1
2	Tabeller	14

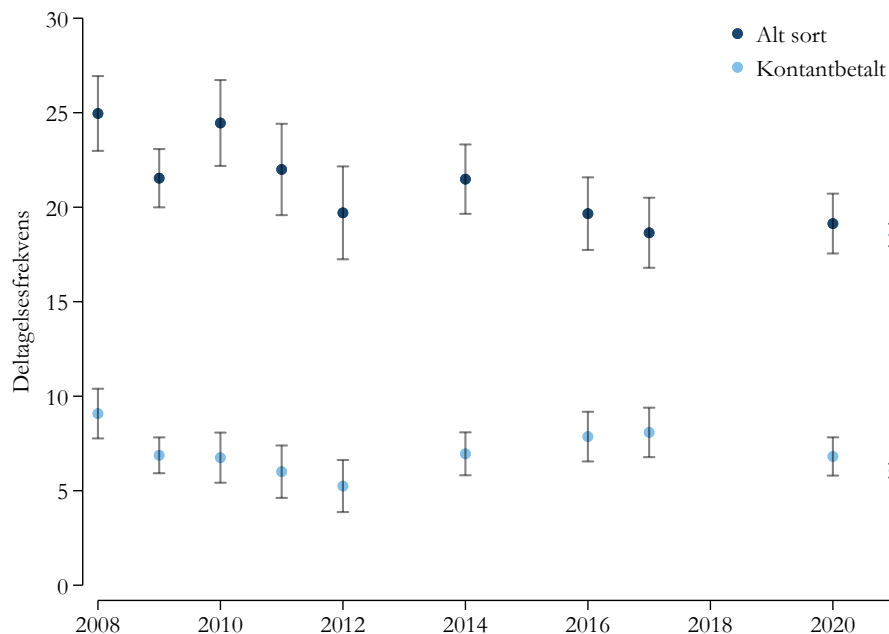
1 Figurer

Figur 1: Frekvensen af sort arbejde i 2021 fordelt på type. Procent.

Anm.: Figuren viser andelen af respondenter, der i 2021 har udført sort arbejde, opdelt efter betalingsform. “Kontant betalt” dækker betaling i penge, “Gentjenester” dækker udveksling af ydelser, og “Betalt med ting” dækker naturaliebetaling. “Sort salg” omfatter salg af varer uden skatteangivelse. Kategorien “Alt sort” er defineret som andelen, der har svaret ja til mindst én af de fire typer. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

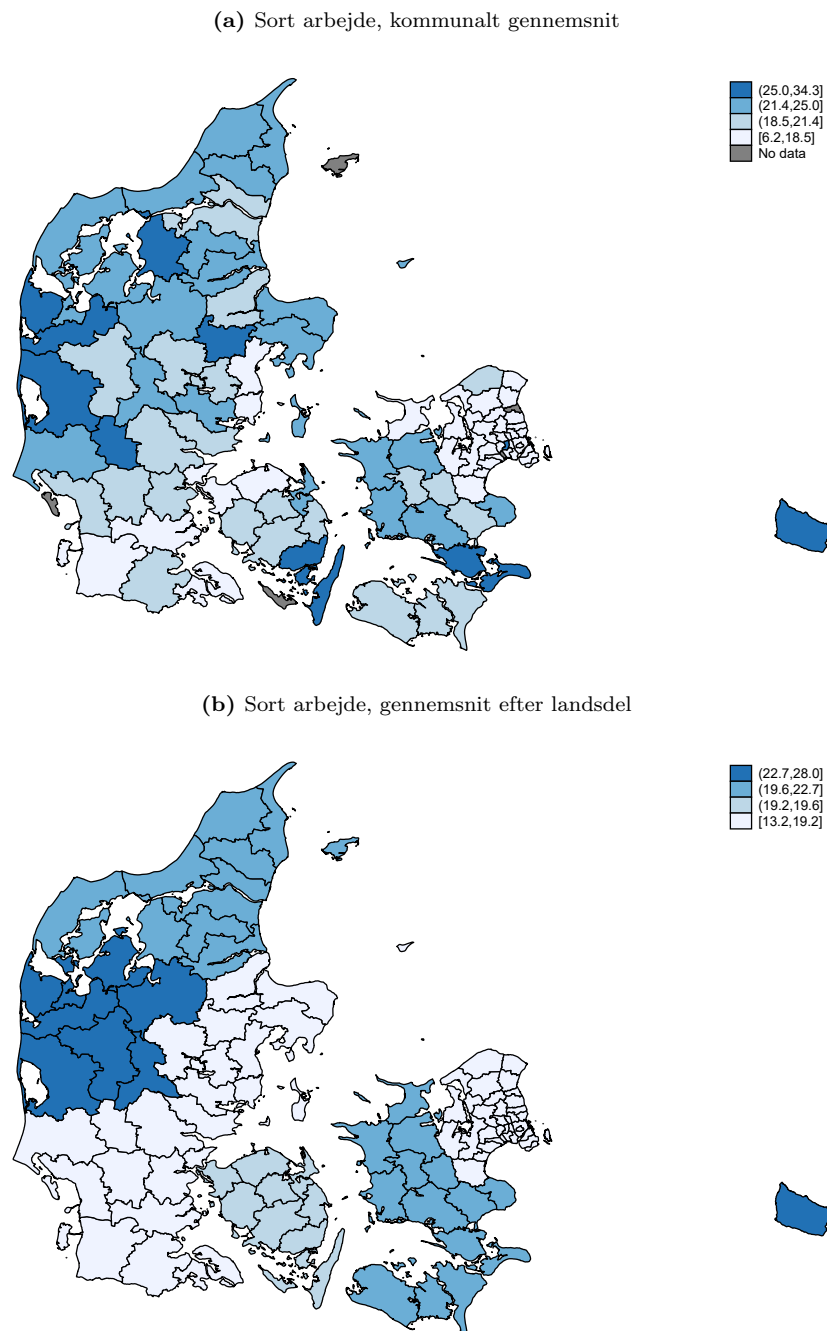
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Figur 2: Frekvensen af sort arbejde 2008–2021. Procent.

Anm.: Figuren viser udviklingen i andelen af respondenter, der har udført sort arbejde, fordelt på alt sort arbejde og kontantbetalt sort arbejde. Opgørelsen er baseret på spørgeskemadata indsamlet af ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed i perioden 2008–2021. Før 2008 blev der anvendt en anden spørgsmålsformulering, og af den grund er resultaterne før 2008 ikke sammenlignelige. Nogle år er udeladt, da der ikke blev gennemført surveys i de pågældende år. Variation i konfidensintervaller skyldes forskelle i stikprøvestørrelse.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2008–2021.

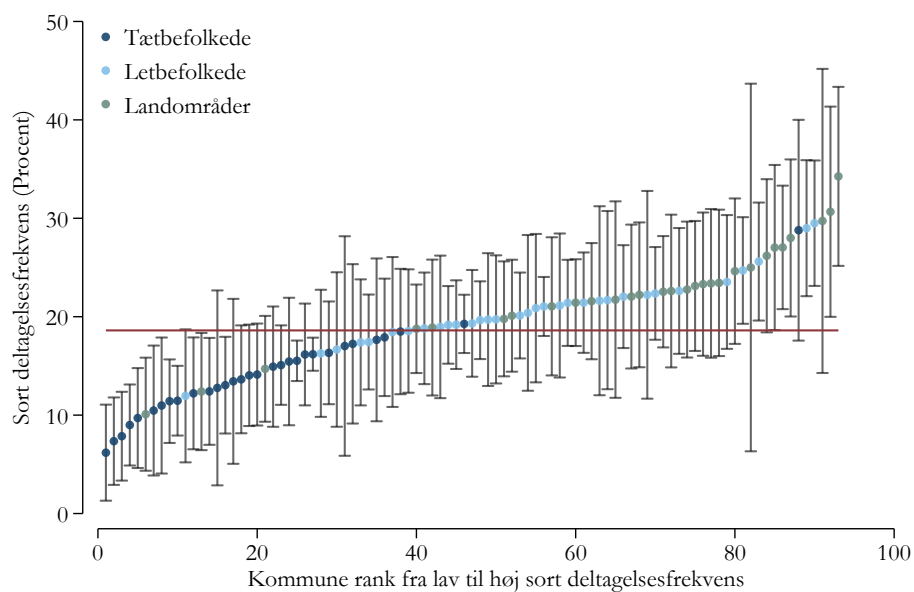
Figur 3: Sort deltagelsesfrekvens i 2020–2021 fordelt på kommuner og landsdele. Procent.

Anm.: Panel A viser den gennemsnitlige deltagelsesfrekvens i sort arbejde på kommuneniveau, og panel B viser frekvensen fordelt på landsdele. Data fra 2020 og 2021 er pooled. Figuren er baseret på uvægtede data, da vægtene er konstrueret til hvert enkelt survey og derfor ikke direkte sammenlignelige på tværs.

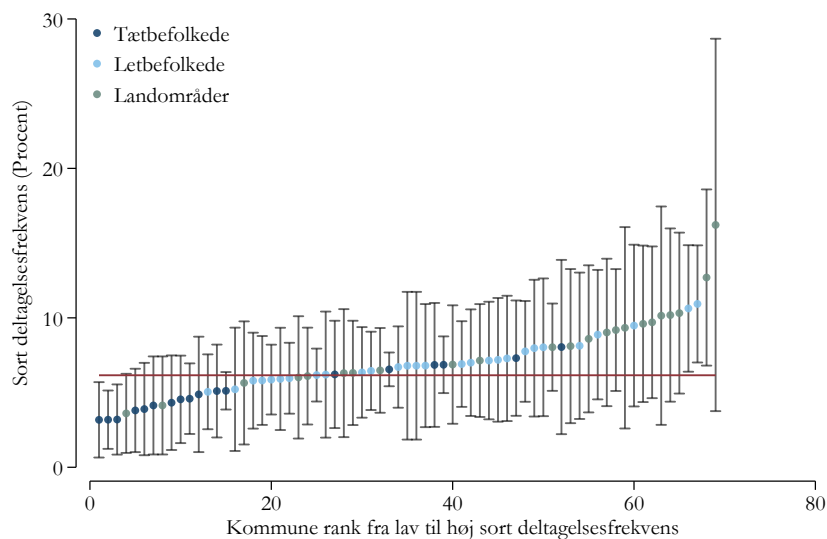
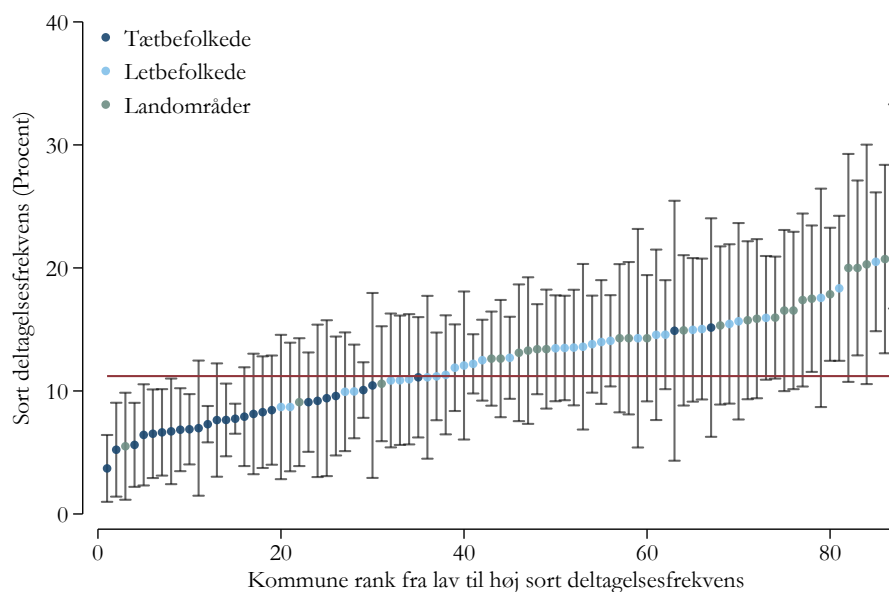
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2020–2021.

Figur 4: Sort arbejde i 2020–2021 efter befolkningstæthed. Procent.

Anm.: Figuren viser andelen af personer, der har udført sort arbejde, fordelt på befolkningstæthed i bopælsområdet. Data fra 2020 og 2021 er pooled. Befolkningstæthed er inddelt i tre grupper på baggrund af antallet af personer per kvadratkilometer. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

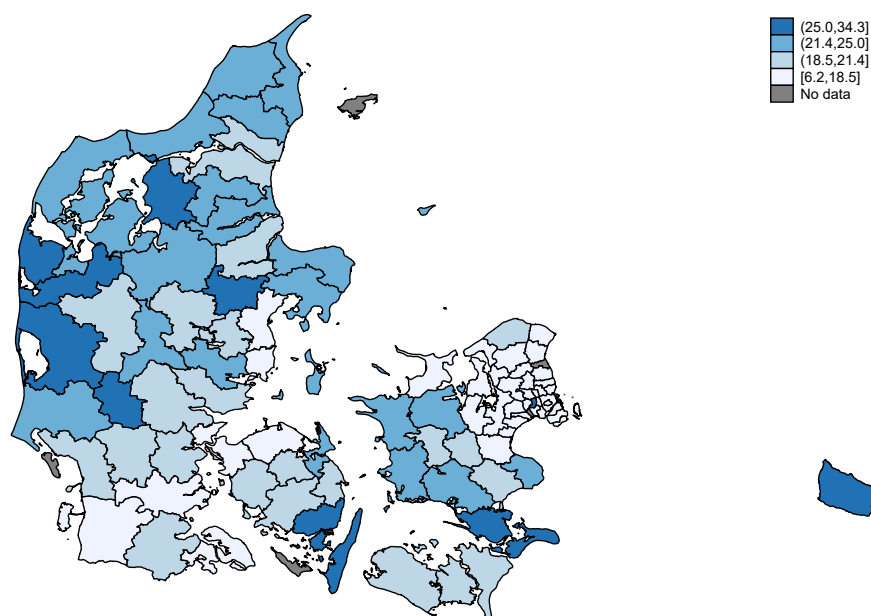
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2020–2021.

Figur 5: Sort arbejde i 2020–2021 efter befolkningstæthed og type. Procent.**(a)** Sort arbejde betalt med kontanter**(b)** Sort arbejde ydet som gentjenester

Anm.: Figuren viser andelen af personer, der har udført sort arbejde, fordelt på befolkningstæthed i bopælsområdet og type af sort arbejde. Panel A viser andelen, der har modtaget kontant betaling, mens panel B viser andelen, der har ydet sort arbejde som gentjenester. Befolkningstæthed er inddelt i tre grupper efter antal personer per kvadratkilometer. Data fra 2020 og 2021 er pooled og vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

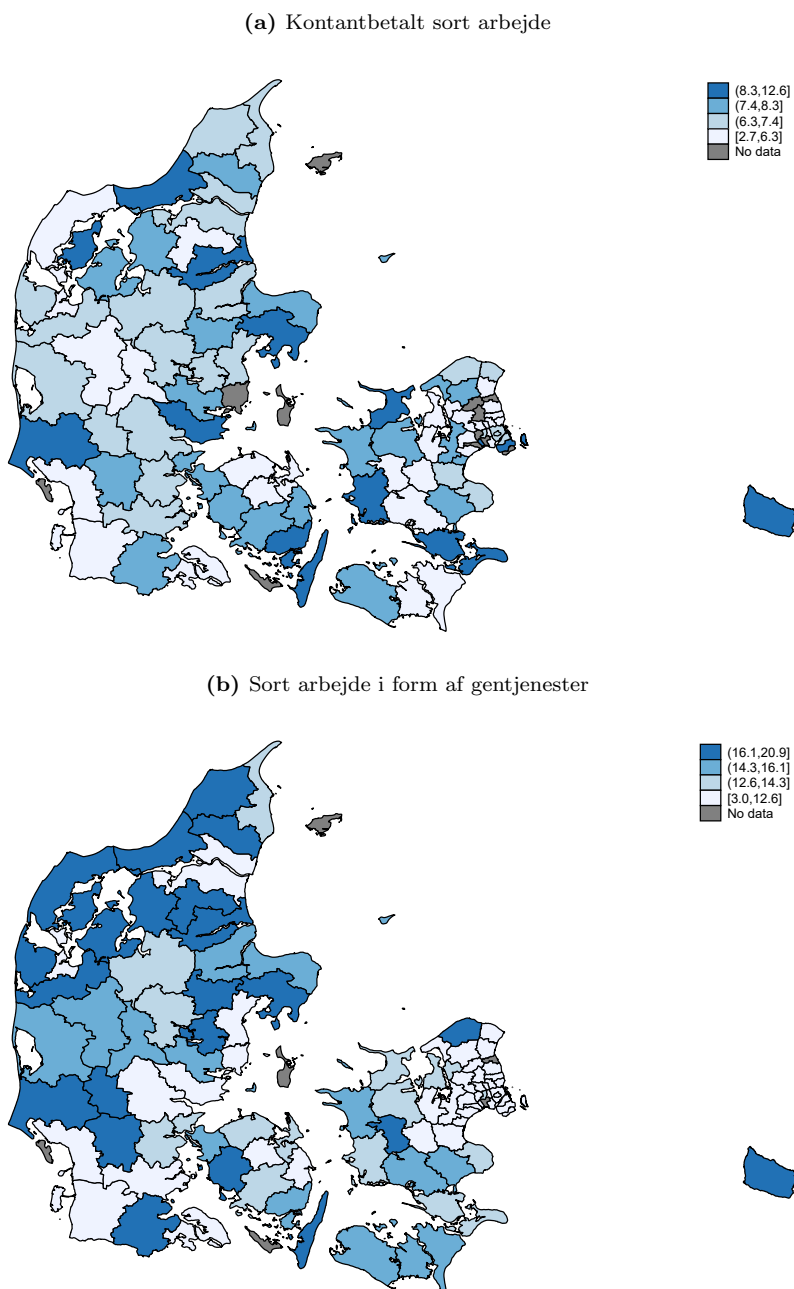
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2020–2021.

Figur 6: Sort deltagelsesfrekvens på kommuneniveau, 2008–2021. Procent.

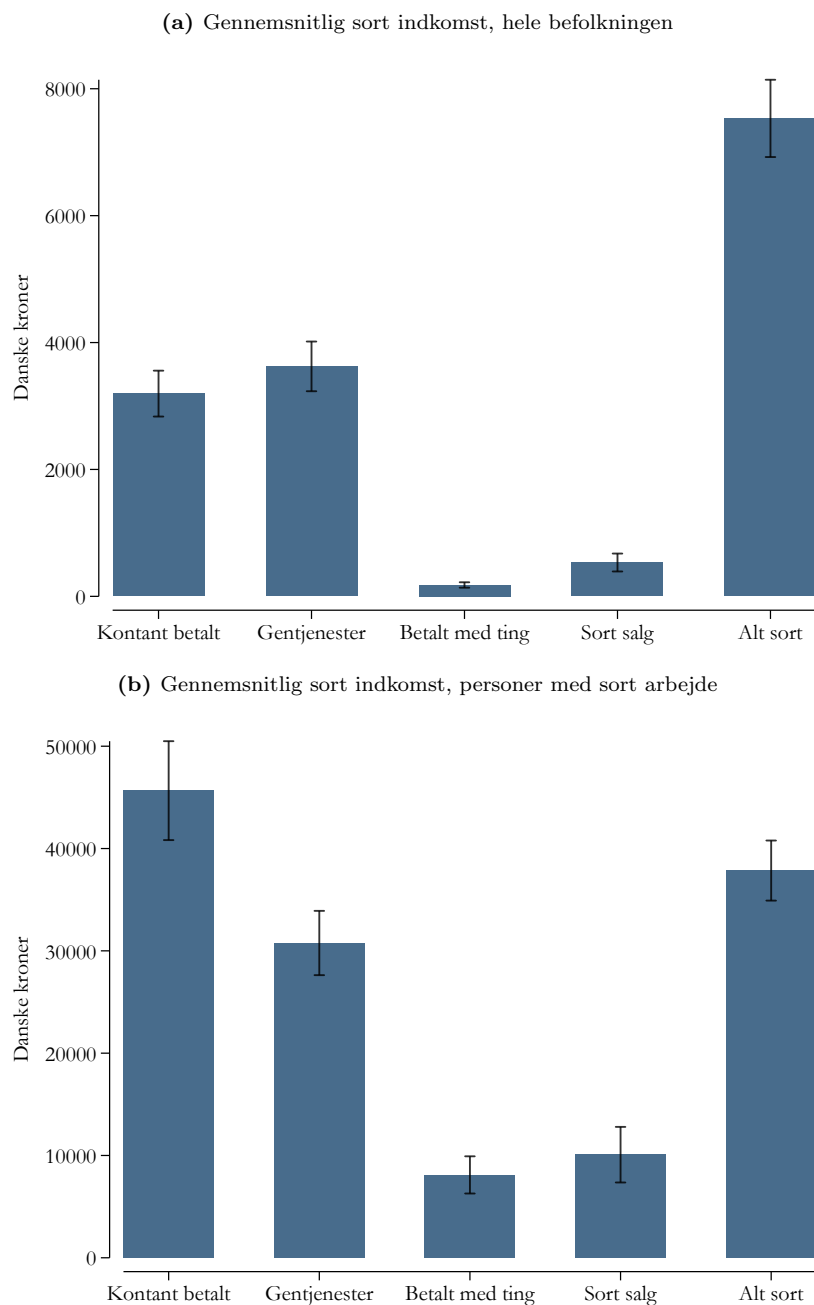
Anm.: Figuren viser gennemsnitlig deltagelsesfrekvens i sort arbejde på kommuneniveau for perioden 2008–2021. Frekvensen er beregnet som andelen af respondenter, der har svaret, at de har udført sort arbejde inden for det seneste år. Data fra flere år er samlet (pooled) for at øge statistisk præcision. Figuren bygger på uvægtede data, idet surveyvægte ikke kan anvendes direkte over flere årgange.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2008–2021.

Figur 7: Sort arbejde fordelt på arbejdstype, 2008–2021. Procent.

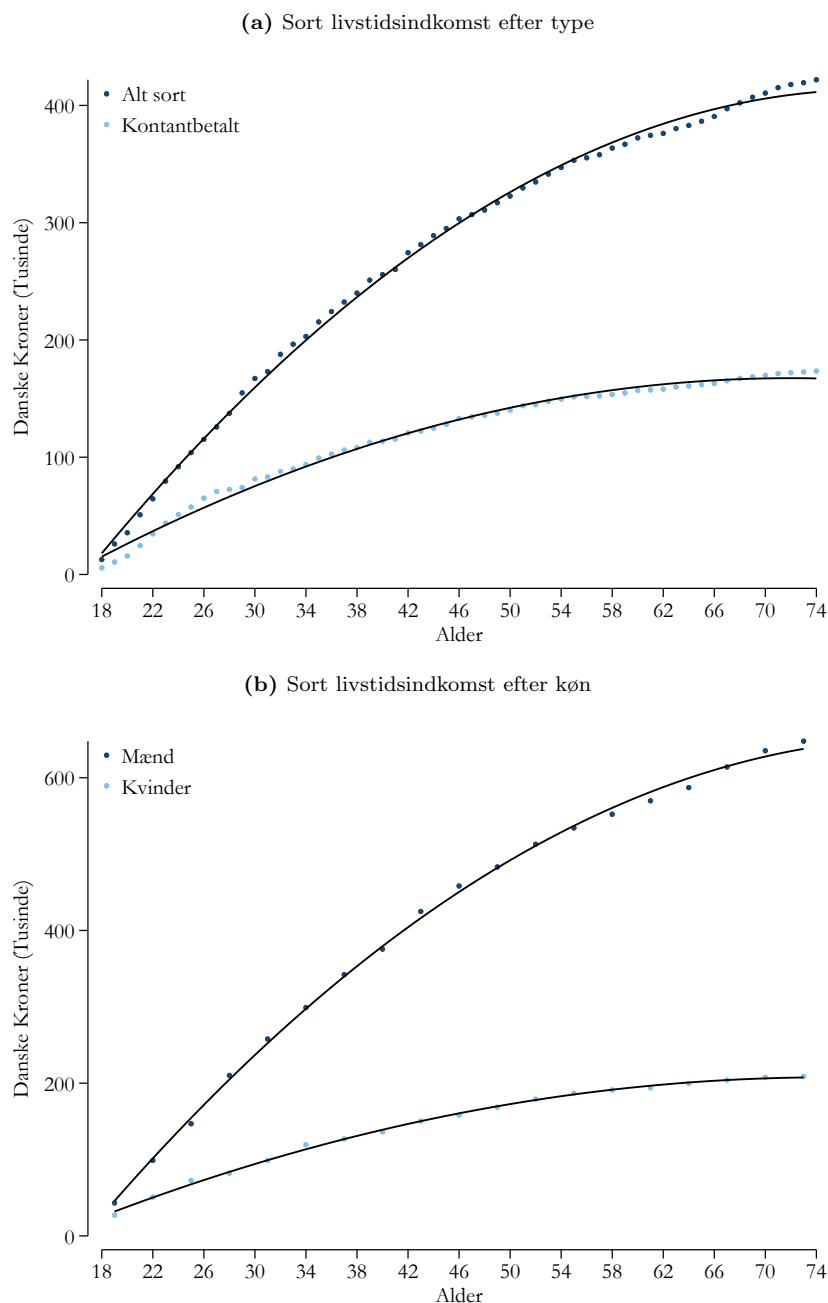
Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige deltagelsesfrekvens i sort arbejde efter arbejdstype på kommuneniveau. Panel A viser kontantbetalt sort arbejde, mens panel B viser sort arbejde ydet som gentjenester. Data fra perioden 2008–2021 er samlet (pooled) for at opnå en robust geografisk fordeling på kommuneniveau. Figuren bygger på uvægtede data, da surveyvægte ikke er direkte sammenlignelige på tværs af surveys i perioden.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2008–2021.

Figur 8: Sort indkomst i 2021 fordelt på betalingstype. Kroner.

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige sorte årsindkomst i 2021 fordelt på betalingsformer for sort arbejde. Panel A viser gennemsnit for hele den voksne befolkning (18-74 år), inklusive personer uden sort arbejde. Panel B viser gennemsnitlig sort årsindkomst blandt personer, der faktisk har udført sort arbejde. Indkomster er opgjort efter betalingsform: kontant betalt, gentjenester, betalt med ting og sort salg. Kategorien "Alt sort" inkluderer al rapporteret sort indkomst. Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

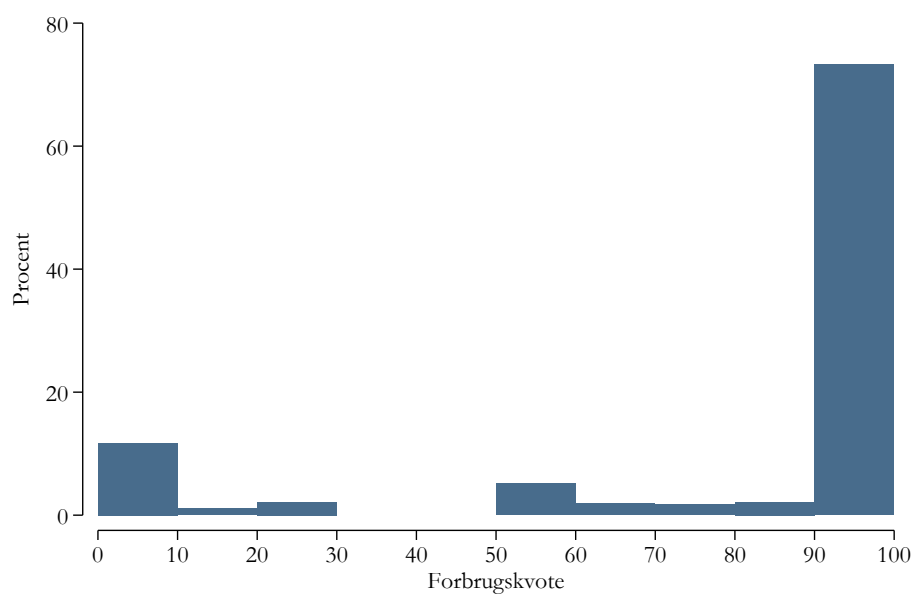
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Figur 9: Sort livstidsindkomst, 2021. Kroner.

Anm.: Figuren viser den gennemsnitlige sorte livstidsindkomst beregnet over et livsforløb fra 18 til 74 år. Beregningen anvender gennemsnitlige sorte årsindkomster og deltagelsesfrekvenser i sort arbejde for 2021. Panel A viser livstidsindkomsten fordelt efter typen af sort arbejde ("Kontant betalt" og "Alt sort"), mens panel B viser livstidsindkomsten opdelt efter køn. Livstidsindkomsten er beregnet uden diskontering og uden hensyntagen til fremtidig reallønsudvikling. Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

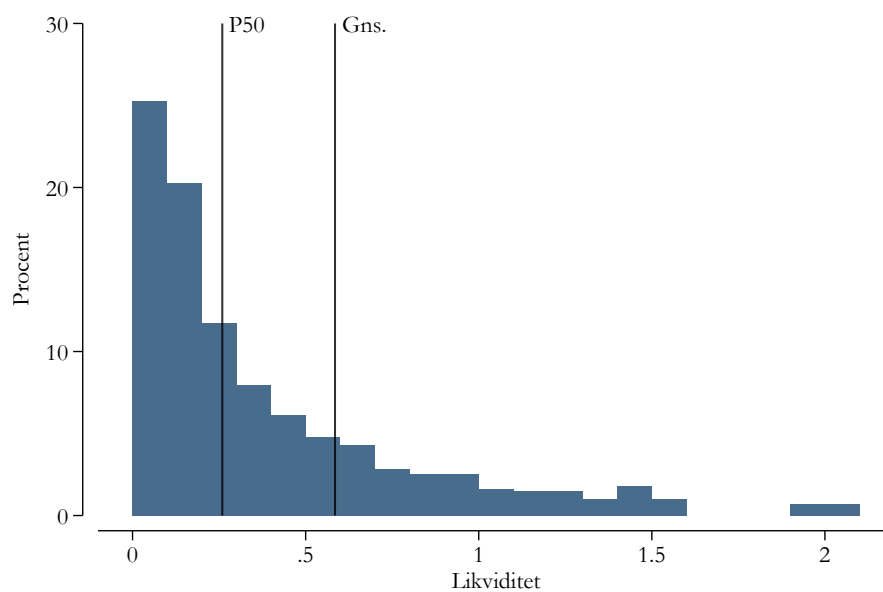
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Figur 10: Fordeling af forbrugskvote for sort indkomst, 2021. Procent.

Anm.: Figuren viser fordelingen af respondenternes rapporterede forbrugskvoter, dvs. hvor stor en andel af deres sorte kontantindkomst, der blev anvendt til forbrug i 2021. Respondenterne har oplyst forbrugskvoten i procent af deres samlede sorte kontantindkomst. Data omfatter udelukkende respondenter, der har haft sort kontantindkomst i 2021, og er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

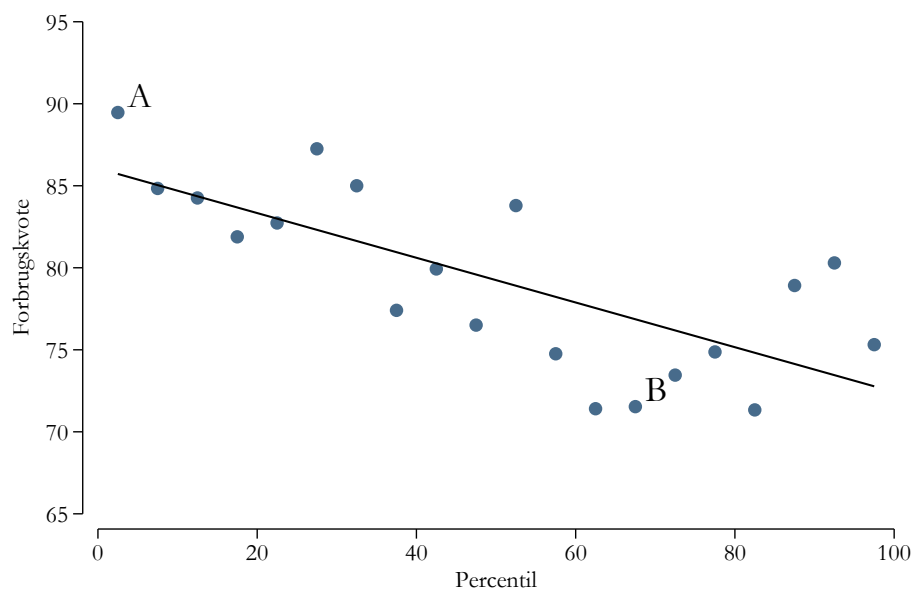
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Figur 11: Fordeling af likviditet, 2021. Procent.

Anm.: Figuren viser fordelingen af respondenternes likviditet ved udgangen af 2021. Likviditet er defineret som respondenternes bankindestående ultimo året divideret med deres disponible årsindkomst samme år. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

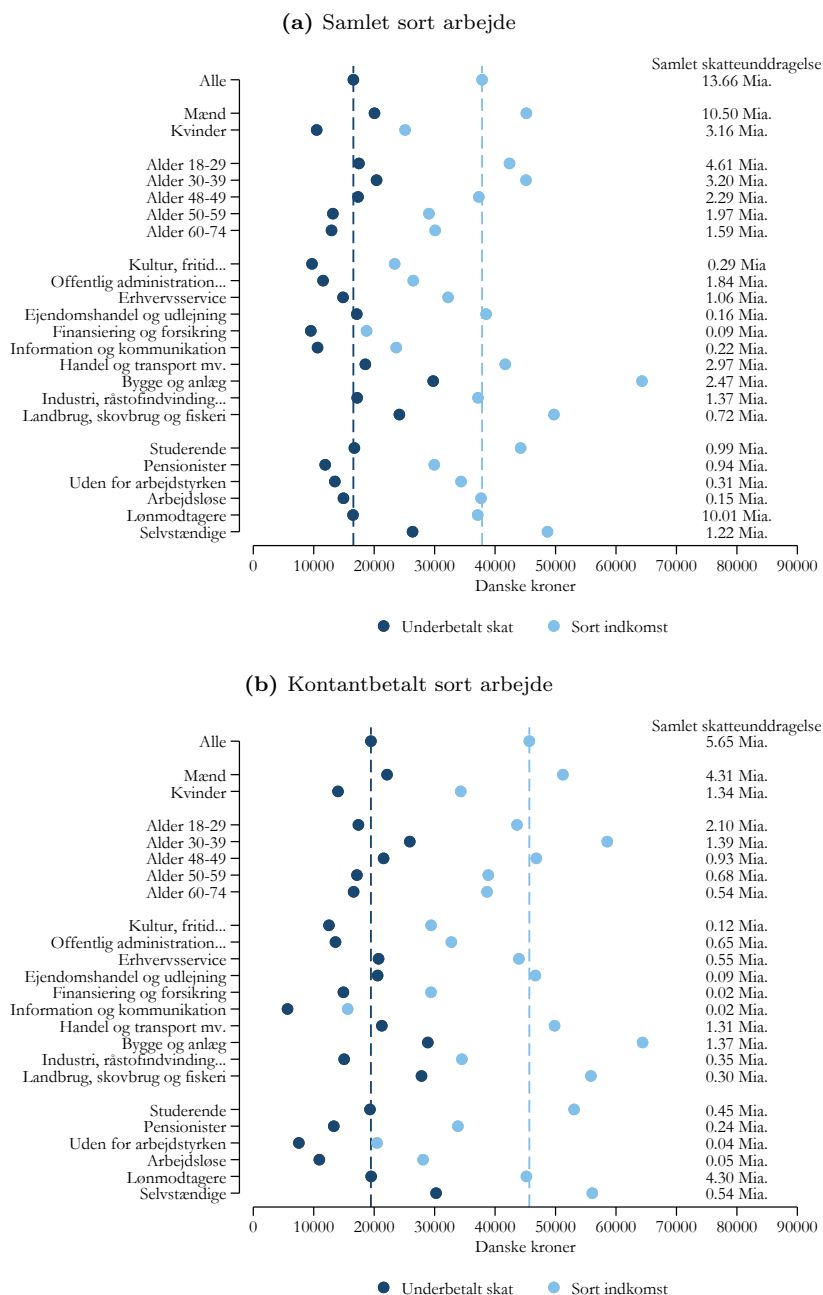
Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Figur 12: Likviditet og forbrugskvote af sort indkomst, 2021. Procent.

Anm.: Figuren viser sammenhængen mellem respondenternes likviditet ved udgangen af 2021 og deres gennemsnitlige forbrugskvote af sort kontantindkomst. Likviditet er defineret som bankindestående divideret med disponibel årsindkomst. Forbrugskvoten viser, hvor stor en andel af den sorte kontantindkomst der blev brugt til forbrug. Punkt A illustrerer gennemsnittet for personer uden likvide midler (ca. 0 måneders indkomst opsparet), mens punkt B illustrerer gennemsnittet for personer med høj likviditet (ca. 6 måneders indkomst opsparet). Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Figur 13: Skatteprovenutab ved sort arbejde efter undergrupper, 2021. Kroner.

Anm.: Figuren viser gennemsnitligt skatteprovenutab per person blandt personer, der arbejdede sort i 2021, fordelt på undergrupper. Skatteprovenutabet er beregnet efter skattekontrolmetoden (SKM), som estimerer unddraget skat ud fra individernes rapporterede sorte indkomst og faktiske marginalskatteprocenter. Panel A viser skatteprovenutabet for det samlede sorte arbejde, mens panel B viser skatteprovenutabet for kontantbetalt sort arbejde. Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

2 Tabeller

Tabel 1: Demografiske karakteristika for respondenter og stikprøve, 2021. Procent.

	Sample	Inviterede	P-værdi (%)
Demografi			
Mand	49,82	50,1	81,8
Dansk oprindelse	92,57	84,5	0,0
18-24 år	8,47	12,41	0,0
25-39 år	19,02	26,34	0,0
40-59 år	39,11	37,46	0,5
60-74 år	33,40	23,79	0,0
Geografi			
Nordjylland	10,2	10,1	99,9
Midtjylland	24,0	22,8	4,4
Syddanmark	22,1	21,0	0,8
Hovedstaden	29,5	32,0	0,0
Sjælland	14,2	14,1	100,0
Højeste fuldførte uddannelse			
Grundskole eller upolyst	17,0	23,7	0,0
Ungdomsuddannelse	40,6	41,1	87,8
Korte videregående uddannelser	5,6	5,0	9,2
mellemlange videregående uddannelser	19,9	16,1	0,0
Lange videregående uddannelser	17,0	14,1	0,0
Stillingsbetegnelse			
Selvstændig	3,7	3,7	98,8
Lønmodtager mellemniveau+	31,8	25,4	0,0
Lønmodtager grundniveau	28,6	31,5	0,0
Studerende	9,1	11,8	0,0
Uden for erhverv	26,8	27,6	54,2
Ækvivaleret disponibel indkomst			
0-200	26,0	37,4	0,0
200-300	29,1	28,1	72,5
300-400	24,2	19,6	0,0
400+	20,7	15,0	0,0
Observationer	16.394	51.500	

Anm.: Tabellen sammenligner demografiske karakteristika for respondenterne i undersøgelsen med den oprindelige stikprøve af inviterede personer. Kolonne (1) viser gennemsnit for respondenter, kolonne (2) viser gennemsnit for hele stikprøven, og kolonne (3) viser p-værdier fra test af forskelle mellem de to grupper. Karakteristika inkluderer alder, køn, herkomst, uddannelse, arbejdsmarkedstilknøytning, region og indkomst.

Kilde: ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og Danmarks Statistik, 2021.

Tabel 2: Deltagelse i sort arbejde efter demografiske karakteristika, 2021. Procent.

	Kontant	Konfidensinterval	Alt sort	Konfidensinterval
I alt	7,0	[6,6; 7,4]	19,9	[19,3; 20,5]
Køn				
Mænd	9,4	[8,7; 10]	25,2	[24,2; 26,1]
Kvinder	4,6	[4,2; 5,1]	14,6	[13,8; 15,4]
Aldersgruppe				
18-29	13,3	[11,9; 14,6]	29,0	[27,2; 30,8]
30-39	7,6	[6,4; 8,7]	22,2	[20,4; 24]
40-49	6,3	[5,4; 7,2]	19,2	[17,8; 20,7]
50-59	4,6	[4; 5,3]	17,5	[16,2; 18,7]
60-74	3,3	[2,8; 3,8]	12,5	[11,6; 13,3]
Ækvivaleret disponibel indkomst				
0-200	8,8	[8; 9,7]	22,1	[20,8; 23,3]
200-300	7,5	[6,7; 8,2]	21,8	[20,7; 23]
300-400	5,8	[5,1; 6,5]	18,2	[17; 19,4]
400+	3,1	[2,6; 3,7]	13,2	[12,1; 14,4]
Brancher				
Landbrug, skovbrug og fiskeri	14,4	[10,4; 18,4]	39,4	[33,8; 45]
Industri, råstofindvinding og f	6,4	[5,1; 7,7]	21,9	[19,7; 24]
Bygge og anlæg	26,5	[23,1; 29,9]	46,5	[42,6; 50,3]
Handel og transport mv.	9,9	[8,6; 11,1]	25,6	[23,7; 27,5]
Information og kommunikation	3,3	[1,7; 4,9]	15,9	[12,7; 19,1]
Finansiering og forsikring	1,8	[0,5; 3,1]	9,9	[6,9; 12,8]
Ejendomshandel og udlejning	10,6	[6,2; 15]	22,0	[16,1; 28]
Erhvervsservice	7,4	[6; 8,8]	20,0	[17,9; 22,1]
Offentlig administration, underv	4,9	[4,3; 5,6]	16,3	[15,1; 17,4]
Stillingsbetegnelse				
Selvstændige	11,0	[8,7; 13,3]	28,6	[25,3; 31,9]
Lønmodtager	7,8	[7,3; 8,4]	21,6	[20,8; 22,4]
Arbejdsløse	6,8	[3,2; 10,3]	15,7	[10,6; 20,8]
Uden for arbejdstyrken	4,6	[2,3; 6,8]	19,7	[15,5; 24]
Pensionister	2,5	[2; 3]	10,8	[9,8; 11,8]
Studerende	8,9	[6,9; 11]	22,8	[19,7; 25,8]

Anm.: Tabellen viser andelen af respondenter, der har udført sort arbejde i 2021, fordelt efter demografiske og socioøkonomiske karakteristika. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Tabel 3: Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid for sort arbejde, 2021.

	tt:mm	Konfidensintervaller	Observationer
Alt sort	03:07	[2:55; 3:19]	3038
Sort arbejde betalt kontant	03:40	[3:17; 4:01]	994
Sort arbejde betalt i gentjenester	02:33	[2:21; 3:45]	1840
Sort arbejde betalt med ting	01:59	[1:34; 2:23]	335
Sort salg	00:23	[0:16; 0:30]	790

Anm.: Tabellen viser respondenternes gennemsnitlige ugentlige tidsforbrug på sort arbejde opdelt på betalingsformer: kontant betalt, gentjenester, betaling med ting og sort salg. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Tabel 4: Gennemsnitlig timeløn ved sort arbejde, 2021. Kroner.

	Timeløn	Konfidensinterval	Observationer
Alt sort	340	[326; 354]	3038
Kontantbetalt	239	[230; 248]	994
Gentjenester	219	[213; 226]	1840
Tingbetalt	188	[156; 221]	335
Sort salg	1749	[1561; 1937]	790

Anm.: Tabellen viser respondenternes gennemsnitlige timeløn for sort arbejde opdelt på betalingsformer: kontant betalt og gentjenester. Timeløn for gentjenester angiver den timeløn, respondenterne vurderer, de ville have modtaget, hvis arbejdet var betalt kontant. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Tabel 5: Gennemsnitlig sort årsindkomst efter demografiske karakteristika, 2021. Kroner.

	Kontant	Konfidensinterval	Alt sort	Konfidensinterval
I alt	45.661	[40.832; 50.489]	37.847	[34.912; 40.782]
Køn				
Mænd	51.222	[44.979; 57.465]	45.176	[41.144; 49.208]
Kvinder	34.324	[27.265; 41.384]	25.113	[2.1327; 28.898]
Aldersgruppe				
18-29	43.627	[34.788; 52.466]	42.385	[35.281; 49.489]
30-39	58.558	[43.542; 73.574]	45.114	[36.802; 53.426]
40-49	46.828	[35.960; 57.697]	37.314	[30.431; 44.196]
50-59	38.873	[31.165; 46.581]	29.059	[25.071; 33.047]
60-74	38.671	[30.183; 47.158]	30.091	[25.532; 34.649]
Ækvivaleret disponibel indkomst				
0-200	53.227	[43.711; 62.742]	44.351	[38.464; 50.239]
200-300	40.554	[33.495; 47.614]	35.166	[30.205; 40.126]
300-400	36.269	[29.405; 43.133]	29.702	[25.702; 34.240]
400+	38.791	[27304; 50.278]	33.593	[25.505; 41.681]
Brancher				
Landbrug, skovbrug og fiskeri	55.848	[21.243; 90.453]	49.746	[32.297; 67.195]
Industri, råstofindvinding og f	34.504	[24.058; 44.950]	37.177	[28.477; 45.877]
Bygge og anlæg	64.399	[51.553; 77.245]	64.308	[53.528; 75.088]
Handel og transport mv.	49.839	[37.806; 61.871]	41.684	[33.643; 49.725]
Information og kommunikation	15.616	[4.975; 26.257]	23.657	[10.842; 36.472]
Finansiering og forsikring	29.399	[4.996; 53.802]	18.741	[10.225; 27.256]
Ejendomshandel og udlejning	46.669	[23.710; 69.629]	38.514	[20.592; 56.435]
Erhvervsservice	43.946	[25.819; 62.074]	32.087	[22.923; 41.251]
Offentlig administration, underv	32.765	[25.627; 39.903]	26.507	[20.930; 32.085]
Stillingsbetegnelse				
Selvstændige	56.082	[40.359; 71.805]	48.670	[37.585; 59.755]
Lønmodtager	45.181	[39.718; 50.643]	37.125	[33.692; 40.557]
Arbejdsløse	28.091	[6.880; 49.301]	37.686	[14.922; 60.451]
Uden for arbejdstyrken	20.474	[12.395; 28.554]	34.369	[17.432; 51.306]
Pensionister	33.853	[23.822; 43.883]	29.940	[24.261; 35.620]
Studerende	53.066	[24.242; 81.889]	44.228	[27.335; 61.121]

Anm.: Tabellen viser respondenternes gennemsnitlige årlige sorte indkomst opdelt på demografiske og socioøkonomiske karakteristika. Indkomsten vises separat for personer, der har arbejdet sort mod kontant betaling, og personer der har udført en hvilken som helst type sort arbejde (alt sort). Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Tabel 6: Anvendelse af sort kontantindkomst, 2021. Procent.

	Forbrug	Konfidensinterval
A. Opsparing	18,8	[16,6; 21,1]
B. Afbetaling af lån	1,9	[1,3; 2,6]
C. Dagligt forbrug	46,9	[44,2; 49,6]
D. Forbrug af varige varer/tjenester	14,3	[12,6; 16]
E. Andet forbrug	18,1	[16; 20,3]
C+D+E: Forbrug i alt	79,3	[76,9; 81,6]
Observationer	927	

Anm.: Tabellen viser respondenternes gennemsnitlige procentvise fordeling af deres sorte kontantindkomst på fem kategorier: opsparing, afdrag på lån, dagligt forbrug af varer og tjenester, forbrug af varige goder samt andet forbrug. Data omfatter kun personer, der havde sort kontantindkomst i 2021. Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Tabel 7: Samlet opgørelse af sort forbrug efter betalingstype, 2021. Mia. Kroner.

	Indkomst	Forbrug	Hvid %	Sort forbrug	Hvidt forbrug
Kontantindkomst	13,24	10,53	90%	1,05	9,47
Gentjenester	15,02	15,02	0%	15,02	0
Betalt med ting	0,74	0,74	90%	0,07	0,67
Sort salg	2,21	1,71	90%	0,17	1,54
Alt sort	31,22	28,01	44%	16,32	11,68

Anm.: Tabellen viser et samlet estimat af danskernes sorte indkomst og anvendelsen heraf i 2021. Den samlede sorte indkomst er opdelt på fire typer af sort arbejde: kontant betaling, gentjenester, betaling med ting og sort salg. Kolonnerne angiver den samlede sorte indkomst, hvor meget der anvendes til forbrug, og hvor meget af forbruget, der går til hhv. hvidt og sort forbrug. Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Estimerne bygger på surveydata fra 2021 vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 2021.

Tabel 8: Skatteprovenutab ved sort arbejde efter skattekontrolmetoden (SKM), 2021.

	Hele befolkningen				Individer der arbejder sort	
	Sort indkomst	Unddraget skat	Unddraget moms	Unddragelsesrate	Gns. unddraget skat	Unddragelsesrate
Samlet sort arbejde	31,22 Mia. Kr.	13,66 Mia. Kr.	0,45 Mia. Kr.	1,5%	16.558 Kr.	8,1%
Kontantbetalt sort arbejde	13,24 Mia. Kr.	5,65 Mia. Kr.	0,20 Mia. Kr.	0,6%	19.464 Kr.	10,9%

Anm.: Tabellen viser det estimerede skatteprovenutab som følge af sort arbejde beregnet efter skattekontrolmetoden (SKM). SKM estimerer den undtagne skat ud fra respondenternes rapporterede sorte indkomst og marginalskatteprocent. Resultaterne opdelt på kontant betalt sort arbejde og samlet sort arbejde (alle typer). Unddragelsesraten for personer med sort arbejde angiver provenutabet fra indkomstskat som andel af deres samlede skattebetaling. Unddragelsesraten for hele befolkningen angiver provenutabet som andel af den samlede indkomstskat betalt af hele befolkningen. Begge unddragelsesrater er vægtet efter indkomst og inkluderer ikke moms. Beløbene er opregnet til 2025-priser med Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger med skattesimuleringsmodel på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og Danmarks Statistik, 2021.

Tabel 9: Skatteprovenutab ved sort arbejde efter formel markedsmetode (FMM), 2021.

	Hele befolkningen				Individer der arbejder sort	
	Sort indkomst	Unddraget skat	Unddraget moms	Unddragelsesrate	Gns. unddraget skat	Unddragelsesrate
Samlet sort arbejde						
Formel markedsmetode	56,03 Mia. Kr.	39,43 Mia. Kr.	14,01 Mia. Kr.	2,8%	47.795 Kr.	14,5%
Selvoplyst hvid løn	46,79 Mia. Kr.	32,56 Mia. Kr.	11,70 Mia. Kr.	2,3%	39.467 Kr.	12,2%
Hvor meget ville være udført hvidt?	18,76 Mia. Kr.	12,89 Mia. Kr.	4,69 Mia. Kr.	0,9%	15.622 Kr.	5,2%
Kontant betalt sort arbejde						
Formel markedsmetode	23,33 Mia. Kr.	16,18 Mia. Kr.	5,83 Mia. Kr.	1,1%	55.779 Kr.	18,9%
Selvoplyst hvid løn	19,93 Mia. Kr.	13,68 Mia. Kr.	4,98 Mia. Kr.	1,0%	47.152 Kr.	16,4%
Hvor meget ville være udført hvidt?	9,24 Mia. Kr.	6,28 Mia. Kr.	2,31 Mia. Kr.	0,4%	21.651 Kr.	8,2%

Anm.: Tabellen viser det estimerede skatteprovenutab som følge af sort arbejde, beregnet efter den formelle markedsmetode (FMM). FMM estimerer det potentielle skatteprovenu, hvis arbejdet var blevet udført formelt med tilsvarende lønniveau og momsbetaling. Resultaterne er opdelt på kontant betalt sort arbejde og samlet sort arbejde (alle typer). Tabellen indeholder desuden estimater for den samlede skattunddragelse baseret på to alternative beregningsmetoder: I den første er respondenterne blevet spurgt, hvor stor en andel af det sorte arbejde der ville være udført, hvis det skulle udføres hvidt, og i den anden, hvilken timeløn de skulle have haft for at udføre arbejdet hvidt. Unddragelsesraten for hele befolkningen angiver skatteprovenutabet som andel af den samlede personskat i Danmark. Unddragelsesraten for personer med sort arbejde angiver provenutabet som andel af deres samlede indkomstskat. Begge rater er indkomstsvægtede og eksklusive moms. Alle beløb er opregnet til 2025-priser ved hjælp af Danmarks Statistiks forbrugerprisindeks. Data er vægtet med Danmarks Statistiks surveyvægte.

Kilde: Egne beregninger med skattesimuleringsmodel på data fra ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed og Danmarks Statistik, 2021.